

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

GÖTEBORGS UNIVERSITETSBIKLIOTEK

100172 2969

Centralbiblioteket

Tidskr.

Sv.

Ex A

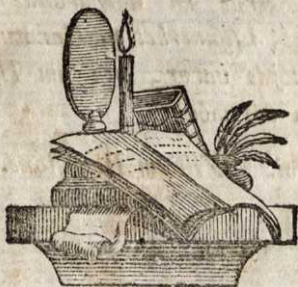
N:o 18.

LÄSNING

I

BLANDADE ÄMNER.

• • • *from sounds to things* • • •
POPE.

STOCKHOLM,
TRYCKT HOS HENRIK A. NORDSTRÖM,
1798.

INNEHÅLL:

	sid.
1. <i>Til Kellgrens Skugga, i anledning af Sängen öfver hans Död, och af Jamma Författare. (Poëme).</i>	1.
2. <i>Skalde-Bref til Fru * * .</i>	3.
3. <i>Bref om Anonymen.</i>	13.
4. <i>Om orsakerne til ndrvarande tids Dyrhet, i synnerhet på Handtverks- och Sløjde-varor, och om Hjelpmedlen däremot.</i>	55.
5. <i>Biographi. William Blackstone.</i>	75.

Til KELLGREN'S SKUGGA, i anledning af Sängen öfver hans Död, och af samma Författare *).

Du som skall rättvist skäl åt Sverjes fagnad gifva,
Så länge Sverje än förtjenstens värde vet!
Emottag denna Vård, din högsta rättighet;
Ifall med rätta få en Sång må kallad blifva,
Som aldrig uppnå skall ditt namns odödlighet.

Svag var, jag känner det, den röst som dertill väcktes.
Än hördes ej mitt namn, då ditt förgudadt var.
Skön brann ännu din Sol, då ren min lampa släcktes,
Och min beundran blott dig öfverlevvat har.

Kanske skall Seclers tid i fagnans natt försvinna,
Förn Sverje ikryta kan af än en Skald, som du.
Men at med Snilletts höjd din vishet parad finna,
Hvad nya Seclers tid behöfs kanske ännu!

Den rätt som jag dig gör, har jag ej alltid njutit.
Med forg, men utan harm mitt hjerta mins det äna
N:o 18. A Blott

*) Se Läsning i Bl. Änmen N:o 4.

Blott afund har jag känt; Ännu jag känner den;
Men evigt var mitt bröst för hatets Ormar flutit.

Vid mina första steg, din Jernhand mötte mig.
Min ungdom stöttes bort, med hån, ur Snille's
Tempel.
Men fåfängt vid des's port, din klubba höjde sig,
Då dina Lärors ljus, ditt rykte, dit exempel
Mig förde til et rum deri, — oacktadt dig!

Af mig skall du likväl ej mindre ömt begråtas
Som stor och älskvärd Skald, som vis och älk-
värd man.
Ty ädel var den vän jag snart i häcklarn fann;
Och Örnen *Kellgren* kan et magthugg lätt förlåtas
Som loppan " - - n platt ej förlåtas kan.

Af oförrätters harm at minnet evigt gömma,
Hur svårt, mot en förtjenst, hvars värde, hvars
behag
Förföra hvar minut den fårade at glömma!
Men Gud! O Gud! hur ljuft at bedra och berömma!
Ja, Glad skall denna famn mot " - - d sjelf en dag
Med flocknad fienskap och hämmadt löje sträckas,
Så snart från Ætherens rymd, från skrytets toma
Sphér,
Med fansning af sig sjelf, och ändtlig trött at
gäckas,
Til rimlig storhet blott han värdes stiga ner.

Jag gömmer, som du ser, min gamla ton och
vana.
Naturen, ädelt fri, behagar mig i Sång.

Min

Min tanke qväfs och dör i höga Phrasers tvång.
 Lik Solen hvälfde du din gyllne himmels-bana;
 Min är, i nattens moln, den låga månans gång.
 Som Örnen, säg man dig din flygt åt fästet höja,
 Af tusen ögon följd, och prisad — alltid mer!
 Mig ser man, svalan lik, (om verkligt man mig
 ser)

Den krökta strandens grus med sänkta vingar plöja.
 Beundrad i din höjd, du föll med glans, och gaf
 Dit namn til evig skänk åt tidevarf som följa;
 Min sommars korta lif af ingen visstes af,
 Och lika obemärkt skall vintren mig fördölja
 På bottnen, innan kort, af evighetens haf.

*Skalde-Bref til Fru * *. †).*

Et bref från en Poët, — et bref vid Edra år,
 En myrthenkrans som räcks åt Eder silfverhjesla
 Ifrån en Skald med mörka hår,
 Hvars hjerta väl ännu kan hafva en Prinsessa

A 2

Soni

†) Detta bref, et af de obetydliga stycken, som då och då födas af den enskilda fällkapslefnaden, och som en yngre inbillning med föga sparsam hand vanligen strör omkring sig, har ej det värde hvarken af styl eller innehåll, som berättigar til något almännare bifall. Det skrefs redan för tolf år tillbaka, hvilket torde med lätthet röja sig, så väl genom vissa drag af tidens vittra händelser, som

Som ej tilfyllest myrten får!
 Döm då om Ni är glömd; om ur vår Cirkel dragen,
 Ni saknas än af oss, bland Stockholmska behagen,
 Och om Ni fäger sannt at Ni ur verlden går.

Tag ej Exempel af *Zemira* *);
Zemira var blott skön. — Hon ej den samma blef
 Sen Afrild på des barm fått hundra skördar fira,
 Och pilten ur des hår, mot hennes afton ref,
 Den krans hvarmed han sågs des friska morgon
 fira.
 Det blef ej hennes lott at trofva Tidens Spira,
 Ej hennes Vettenskap, — ack nej! —
 Den stora konst Ni fick, at Härjarns välde svika,
 Som visar oss at vett gör höft och sommar lika,
 Och at *Behagen* åldras ej.

Men

äfven af sjelfva versificationen och de intil
 ledsnad stundom uthållna rimmen: et fel gäng-
 se på den tiden, som insmög sig i vår Skal-
 dekonst under skydd af de Kellgrenska Gra-
 cerna, men hvilket en strängare smak billigt
 ogillar. Författaren, som enligt Redacteurer-
 nes önskan lämnar det åt *Läsningen*, har hvar-
 ken funnit tid at förbättra des brister, eller
 skäl at derpå använda något nytt och alfvärliga-
 re bemödande. Han anser det såsom en af
 dessa flygtiga teckningar, hvilka ögat, må-
 hända med något nöje, hastigt öfverfar; men
 som ej äga nog värde at förtjena den omsorg
 som skulle fordras til en större fullkomlig-
 het.

*) Se de *Erotiska Odena*.

Men Tiden vet sin hämd at taga.
 Behagen åldras ej. Nej vißt. Men deremot
 Hvad deras nerver blifva fvaga!
 Den gamla Bofven vet få laga,
 At Dottern måste göra bot
 För fina och sin Mors förtjenster at behaga.
 Den lilla hör ej opp at klaga.
 Hon krafslar under fakta knot
 I ring med nöjena, — fast med tyrannisk fot
 I spåret följd, af deras aga.
 Nyfs hon en tandflufs öfverstått,
 Som annars ej är Englars lott,
 Om Skriftens ord ofs ej bedraga. —
 Alt sådant hindrar ej, at, efter vanlighet,
 Dels himmels - - bruna ögon jaga,
 Igenom rimmarus bröst, sin pil, vid ledighet.
 Jag säger som Ni ser i fåvitko en saga.

För öfrigt alt som förr. I husen litet gräl
 Ibland Cousinerna om baler och callaser.
 För min del, sitter jag, som håller mig reel,
 I Sophorna och säger phrafer.
 För öfrigt hvad man gör i hufvudstan? — Man leds,
 Man läser torra blad hvaraf man är tilfreds
 At någon skynt af mening fatta.
 Man platta piecer ser, Prologer mera platta,
 Men plattast på Musik af ”. - - - r fatta.
 För öfrigt rimmas föga mer.
 Af *Popes* och *Voltaire's* konst man barnsligheten
 ser.
 Hvad minsta värde har, — (hvem frågar snart ej
 detta?)
 At sätta ord ihop med samljud och behag,
 Mot blott den simpla sak at kål och bönor sätta?
 Hvad är, för den som ser det viktiga och rätta,

Et slag på Lyrans sträng, mot Smidjarns hammar-
slag?

Och mot et nyttigt företag,
Den lappriskonst at det i vackra rim berätta?
Alt väl, mit goda Fosterland!
Men se en tacksam jord belönat brukarns möda
Med kål och böror nog til föda;
Sen Släggans varma Son med hård och fotig hand,
Skodt dina vagnar, dina plogar;
Sen du, af nyttans Värf, et hvart fullbordadt vet,
Hvad gör din hvila föll, benägna Menighet?
Det är tre vackra ting: Tobak, och kort och kro-
gar *).

Än högre prisas bör, i högre Sphérens ljus,
Visiter, Isvaller, dans, högt spel och fina rus,
Men en harmonisk rad, som dina känslor väckte,
För likars nöd och likars väl;
Men något lyckligt drag som lyfte opp din själ,
Som öfver ögats krets din tankas forskning sträckte,
Och gaf den små begrepp om värdet af dit slägte,
Se det — Det vore ock, om jag mig ytter må,
Just ej få oförtjent at någon aktning få.

Men nog om Lyran eller Lutan;
Til profan ordningen dernäst.
Et Sällskap *Sundt Förnuft*, et Sällskap det förutan,
Bekriga nu hvaran. Det sidsta prisas mest.

Man

*) De som kanhända finna detta sidsta ordet lågt, behagade påminna sig at det icke alltid har denna lägsta och vanligaste betydelse. Hvar och en vet at det i hvardagstalet, åtminstone ikämtvis nyttjas, äfven om Vårdshus, Källare och alla slags publika Förtäringstäl-
len.

Man tviflar full af nit, om hvem som sjunger
bäst

Af Nectergalen eller Göken)?

Och " - - d mässar som en präst,

Profaisk poësie **), gudomligt skön, — för köken!

Den seft som sig förtår på spöken,

På andar, Nummer-Lotteri,

Drömydning, Alchemiteri,

Och som förhunger på förföken

At blifva rikare än vi,

En defensif Tractat til fländ har hunnit föra,

Med Magnetisterne, at begge vinna lust

Mot Riddarne af *Sundt Förnuft* ***),

A 4

Och

*) Vitter disput för 10 eller 12 år sedan i
Stockh. Post.

***) Et slags vitterhet, som man vid samma tid
förfökte at hos oss allmännare införa. Bland
de tusen små dårligheter, som tid efter annan
passerat genom den förunderliga mennisko hjer-
nan, har det också varit en at Skaldekonten
ej vore annat än et förändradt namn på pro-
fan. Man blåste upp denna sidstämnde, til
en vils osmaklig grad af svullstighet, och den-
na sålunda fördärfvade prosa, kallade man
poësie. Naturlig talang, förvärfvad konst,
rimmets behag, meterns musikaliska rörelser,
alt det der behöfdes ej mera! Man bevisade
den nya konstens förträfflighet med alt, utom
med des framgång. Det synes icke som et
enda af dessa tidta öfverlevvat sin födelse-
stund.

***) Hvar och en påminner sig Sällskapet *Pro
Sensu Communi*, des skrifter, och des motstän-
dare. Se noterne til poëmet: *Man har ej*

Och lofva sig at dem til *Sonnambuler* göra.
 Af hvilken rara konst de hafva stort behof,
 Om deras dårskap ej skall fynas alt för grof,
 Men hvilken rara konst de dock ej borde drifva,
 Så uppenbart i hvad de skrifva.

Se der de ädla värf, dit Svenska Vitterheten
 Igenom Kungars hägn och Academiers gull,
 Sig lyft få prisvärdt hög, som önskvärdt lärofull
 För respective Allmenheten.
 Och som en luttrad smak tar til
 Hos profaisten och poeten,
 Den icke mindre fökas vill
 I allmenna Societeten.
 Sublima bild af evigheten,
 Der likafå hvar dag, gör godt för tusen år!
 Hvad försmak man af — — heten
 På dina Sophor stjelpt, i dina Samqväm får!

Ty föreställ Er ej man samlas at fördrifva
 De tomma stunder af sit lif,
 Med altid växlande och glada tidsfördrif,
 Som fält åt tankegåfvans gifva,
 Som bildningsgåfvans utflykt lifva,
 Som pröfva Snillet's fyndighet
 Föröka hjertats känslighet,
 Sådana, med et ord, historierna beskrifva,
 At hjelten hvaraf Grekland skröt,
 Och gäsen som det skulle blifva,
 Och Philosophen sjelf, — (då han ej var et nöt,
 Som kunde sig Gunås, väl också der begifva,)
 Uti Alpasias hus och hennes sällskap njöt.
 Dem lättom Grekomen ej Jupiter förunde

At

*Snille för det man är galen, och se dem ofta,
 gode Läsare.*

At de i värdig tyngd i Samqväm fvara kunde
 Emot en Svensk besuten man.
 Man där i Sällskap gick, af orsak, at man fans
 At Sällskap ägnar menniskan.
 Hos oss man samlar sig at dela
 Sin småhet eller tyngd befvärligt med hvaran.
 At säga intet, först, med alt det ljud man kan,
 Sen åter ingen ting, — och spela.
 Vällagnad vare du, som först den konsten fann
 At lika stora lappar pricka,
 Som låta slå sig ut och låta sig besticka!
 Din faderliga blick ur Abrahams sköte hvälf,
 Och se din minnesvärd så grundfast som en klippa
 Förgäfves slås af tidens älf.
 Du lärt at lyckans Son den stora konst at slippa
 Det femsta umgänge han ofta har, — sig sjelf.
 Du öpuar rikedomens bankar,
 För äfventyrarns hopp, så länge han blott har
 Som man, förmyndare och far
 En plåt som kan förspelas, kvar.
 Du håller lättingen för ankar
 Som ilar hus från hus, at stadna — Gud vet hvar
 Du lämnar tillflygt och försvar
 Åt Brukspatronen utan tankar,
 Som tröttnar i discurs och gör bankrut på svar,
 Sit eftermiddagsrus mot andetäppan tar,
 Och til det runda bord der vinningsnöjet sprider
 Dets fyra färgors glans, med Solens lika klar,
 Befvärligt pustande på gyllne krycka skrider
 Med lasset af den buk han drar.

Och Du, som trots den rätt som skägg och fenor yrka^{*)}
 I dina Herrar ser blott slafvar som dig dyrka,

A 5

Du

*) Författaren som anser detta ställe för en gan-
 ska obillig Satir, och som under tolf års för-

Du svaga Ijufva kön, hvaråt naturen gett.
 Behagens, jollrets ton i brift på tankens vett,
 När dit begrepp har tömt sit lilla mått af styrka,
 Och när din vackra mun har alt det lappri sagt
 Som sqvallret året om för dina öron bragt:

Sen Op'ra. Comedie och Kyrka,
 Visiter, väderlek, Concert. Soupéer, Bal,
 Gazetter, moder, Vittra tal,
 Intriguer, Ordnar, Promenader,
 Romaner, Giftermål, Dueller och Maskrader, —
 Sen detta alt är tömt, och ömtömt, — vackra
 kön,

Bekän at *Hjertes Kung* är välkommen och skön!

Hvad tilllykt kunde du väl äga,
 Som snällare dig rädda vet
 Ur den fördömdaste af all förlägenhet,
 Den, at ha ingen ting at säga?
 Jag undantar det fall, at någon blid förfyn,
 På det du måtte tankar finna,
 Lät synas, samma dag, et jertecken i skyn,
 Lät några hus i aska brinna,
 Lät en förmörkelse i Solen komma på,
 En Delinqvent til döden gå,
 Med mera, som bland oss med djup förundran
 höres.
 Men då en sådan gunst af himlen fällan göres,
 Tag

lopp, haft tillräckligt rådrum at förändra sina
 felaktiga tänkesätt, skulle visserligen också
 hafva förändrat eller utelämnat hela denna
 tirade om ej världen vore full af losskrifter
 öfver det vackra könet, som fullkomligt ve-
 derlägga hans orättvisa. Han har sjelf gjort
 en och annan deribland, och ärnar göra än-
 zu flera.

Tag dina mått med vishet få
 At du en tillflykt har dit du i faran länder.
 Betänksamt din figur i modets formar stöp
 Och under det du korten vänder,
 Bred ut försigtigt, en i sänder,
 Af dina retelser som på en disk til köp;
 Hvälf et par svandunsmjuka händer
 At hämta in et stück, som lyckans Gud dig fän-
 der;

Beklaga leende din lyckas återfall,
 Och, mellan läppar af corall,
 Förråd en dubbel rad af alabaster tänder;
 Smyg fram en samrådsblick til den du spelar mot,
 At låta ömt förstå hvad spel han kunde göra;
 Fäll ner i tankarna et kort utmed din fot,
 Som vinkar åt hans hand dit lof, at dervid röra;
 Och blotta, lägligtvis, för tvungen och för varm,
 Contouren af en Snö-hvit barm,
 Som skulle *Socrates* förföra. — — —

Men håll förmätne! — — ropar Ni,
 Är det at artigheter skriva,
 At mot mit eget kön - - - Förkräckt at bannad
 blifva

För et förfinat smickreri,
 Jag svarar, dubbelt mera fri:
 At gäck med dagens sköna drifva,
 Det är at Er förtjenst det högsta loford gifva.

Men Ni då, som ofs öfvergett,
 När vill Ni låna ofs Ert Sällskap och Ert vett,
 At våra trötta Samqväm lifva?
 Jag hade gerna sett den jag så gerna såg,

Men

Men jag är slät, vet Gud, på tåg.
 Jag kan ej simmande lik Heros hjelte bryta
 Igenom natt och haf och böljorna som ryta.
 Ej Atalantas lik, med lätt och härdad kropp,
 Med snabb och senig fot af företrädet skryta,
 För sjelfva fålen i sit lopp.
 Och ej med Icars flygt, igenom luften flyta.
 Och at jag, rätt och slätt, en åkarflåde tog,
 Det vore intet Episkt nog.
 Men kom at våra nöjen dela,
 Förnya dem vi ägt, och gif oss dem som fela.

Ja kom. Besök på nytt en öfvergifven ort.
 Förbanna ur vår krets, tvång, tanklöshet, och
 kort.
 Kom, at ert gamla rum i våra samqväm taga;
 Kom, våra karlar lär, som Ni tilförne gjordt,
 At lifvet utan spel fördraga;
 Lär våra Damers tropp, som Er ej sakna bordt,
 At utan fjäs och flärd behaga.
 Och mig, som rimmar immerfort,
 Lär mig den Vises lugn i alla öden finna,
 At intet sucka bort de dar, som dock försvinna,
 At ljuft tillbaka le åt en förfluten vår,
 Ur mörkret af den höft som slutar mina år.
 At, ock med trötta känslor, nära
 Den blida mensklighet för menskliga begär,
 Som på en annan tid jag kunnat andra lära.
 Lär mig at vara vis med lättaste befvär,
 Och dygdig utan at förfära.
 At välja, som det ägnar sig,
 Och som det höfs en vis, förskjuta;
 Med styrka nog at längre njuta,
 Med klokhets nog at råda mig.
 Lär mig med löfa tömmar styra

En Själ, för skyldigheten spak;
 I nöjen, kanske än för djerf at äfventyra,
 Och at behålla deras smak,
 Då jag förlorar deras yra.
 Men lär mig framför alt den stora konst Ni fick;
 Med altid öppen Själ at andras känslor dela;
 At se med fröjd hos dem de njutningar mig fela;
 At efter deras smak, begrepp, och ödens skick,
 Förändra mina ord, mitt umgänge, min blick;
 Med lindrigt hjälpsam hand den qvaldes skador
 hela,
 Med den förnöjda le; med hvar och en, kort sagt,
 Förlåta lynnets fel, fördraga Vanans magt,
 Och — blir ej bättre, — äfven spela!

Bref om Anonymen.

Följande tvenne bref, som äro af redan gammalt datum, äga ej deras form af bref til låns af påfundsgåfvan. De skrefvos verkligen på en tid, då frågan om detta ämne tycktes upkomma; och til en person af förtjenst, med hvars tankar derom, Författaren likväl ej hade den lyckan, at kunna förena sig. Som en slags afhandling öfver en vigtig del af litteraturens frihet, har man ansett dem förtjenta at undantagas från enskilda brefs van-

vanliga öde. De innehålla åtminstone idéer och anmärkningar, nyttige at samla i detta, som i andra ämnen, vare sig som grunder at antaga eller anledningar til närmare pröfning.

Första Brefvet.

Ni frågar mig, M. H., om jag icke, likasom Ni, skulle anse det såsom ur många skäl nyttigt, i fall hvar och en Scribent vore förbunden at i trycket utfätta sit namn, och at utan masque frambära til allmänheten de tankar, meningar, underrättelser, påminnelser, han finner sig befogad at henne meddela? Ni tror at många missbruk skulle derigenom förekommas, och ingen olägenhet förorsakas. Ni tror at hvar hederlig Scribent nämner sig utan svårighet.

För min del, M. H., tror jag ingen ting af alt detta. Min mening är tvertom den, at ofta mången rätt god Författare icke skulle nämna sig utan svårighet, just derföre at han är blygsam och välsinnad. Jag är öfvertygad at hvarken Litteraturen eller Samhället, skulle utan stor skada sakna Anonymens rättighet, hvaraf de begge hittills njutit de viktigaste fördelar.

Jag förstår med Anonymens frihet, icke rättigheten at dölja sit namn för Do-
mä-

maren när det lagligen yrkas, utan för Allmänheten til dess det fordras af Domaren. Den förra bör vifferligen aldrig gifvas; den senare, efter mitt omdöme aldrig inskränkas.

Lät oss se, M. H., hvilka äro de fördelar Ni egentligen väntar af Ert förslag? Jo, säger Ni, hundrade små argheter skrivas, så i allmänna ämnen som emot enskilda personer, hvilka lagen, utan anseende af inqvistorisk otalighet ej skulle beifra. Om derföre hvar Scribent vore förbunden at med sit namn och sina meningar ansvara inför det allmänna omdömet domstol; om man kunde enligt titelbladens anvisning möta i den allmänna sammanlesnaden hvarje Författares ansigte med det uttryck af harm eller välvilja som man tror hans skrifter förtjena, skulle et sådant band troligen hålla många o-betänksamheter tillbaka, och blifva et nyttigt supplement til Lagarnes ofullkomlighet.

Det är desutom, fortfar Ni, antingen en verklig feghet, eller en ganska misstänkelig försiktighet, at söka mörkret för det man gör. Den som upplyser andra bör ej frukta at sjelf synas i det ljus han upptänder, och den som ingen ting annat gör än det som är lofligt och äfven

ven berömligt, hvartil behöfver han at undangömma sig?

Huru skulle Litteraturens frihet, (tilläger Ni slutligen) genom en sådan förbindelse, på minsta lätt inskränkas? At ej få gå öfverallt med masque för ansiktet, är det en inskränkning af den borgeliga? Är det ej frihet nog för en författare at få bära sina nyttiga eller onyttiga tankar fram i ljuset, utan annat hinder, än et vilkor så lätt at uppfylla, som det at säga: *de äro mina*? Och om en Autor, troligen ej lärer finna sit namn ovärdigt, hvad han finner värdigt at tryckas och tilbjudas allmänheten, kan det väl gifvas andra än brotliga eller åtminstone högst lättfinniga skäl som förbjuda at utfätta det?

Tillåt mig, M. H., at svara med uppriktighet. Jag har ofta hört och läst huru man segrat med desla slutfatser. Se der likväl huru man resonnerar illa, *grundeligen*. Vara vid alla tilfällen förbunden at straxt säga: *det dr jag som skrifvit detta!* — sådant är i sanning et vilkor, ej så lätt at uppfylla, hvarken för den tvekende talangen som ännu misstror sin kallelse; eller för den upplyste medborgaren, som med förnuftets öfverläggenhet bestrider misbruken; eller för Moralisten som med förtrytelsens harm straffar dårskapen och

och Lasterna, eller i allmänhet för den gode Scribenten som vill igenkännas på arbetets värde, hellre än på underskriften.

Jag tror mig kunna antaga som princip, at allt hvad som befordrar goda skrifter utgifvande, vore det ockfå blott sådane populära som vi stundom läsa i de allmenna papperen, gagnar Samhället på et vida betydligare sätt än det möjligen kan skadas af några befarade missbruk, öfver hvilkas bestraffning lagen desutom tilräckligt vakar. Det allmänna vettet, (jag förstår dermed något annat än den så kallade goda fällskaps-tonen) det allmänna vettet, säger jag, för at ej tråna, för at ej dö, efter handen, aldeles ut, har alltid behöft, och skall alltid behöfva väckelserna, näringen af en upmuntrad och lefvande litteratur. De som sätta det på regime af den möjligast knappa läsning, kunna visserligen vara långtifrån at vilja med flit utmorgla det, men skola sent eller tidigt, fastän tvärt emot deras affigt, åstadkomma denna ofälla värkning.

Jag förmodar, M. H., at vi öfverensstämma i dessa allmänna grunder. Men i det fallet, sätt, för et ögonblick, at Ert ändamål väckligen vunnas. Några obetänksamheter mindre utkommo då ibland

allmänheten, men huru många nyttiga skrifter skulle icke också derigenom qväfvas, at jag så må säga, i deras första tanke? Skulle icke alla de Författare blifva onyttiga för den allmänna odlingen, nödgas lefva tyfta och stumt tänkande, som för hundrade möjliga orsaker ej torde vilja nämna sig? Et större ondt än alla små kitsligheter, och som ej kan likt dem afhjelpas genom lagens myndighet, det är *goda Författares tyftnad*. Någre bland dem älska ej publiciteten, af en naturlig förbehållsamhet. Andre hafva i deras ställning i Samhället, ofta i sjelfva ämnet, orsaker at undvika den, hvilka hvar förnuftig man skulle finna billiga, ifall han vore kunnig derom. Kan man göra våld på de förras tycke och de senares grunder? Och skulle således ej Litteraturen oändligt mer förlora genom anonymens otillåtelighet, än Samhället vinna; jag antager at dessa begge saker vore åtskiljeliga?

Men vinner Samhället verkligen något dervid? och tror Ni upprigtigt, at ens det enda goda ändamål som kunde dermed rimligen åsyftas, skulle genom et sådant medel med visshet ernås? Skulle dessa ömtåliga ämnen af Religion och Statslära för hvilkas helgd Ni billigt nitälskar, med mera lagbunden varsamhet alltid afhand-

handlas, derföre at en fâdan Författare vore förbunden at nämna sig? Det borde i den händelsen vara en vanlig erfarenhet, at Scribenter af detta slag, åtminstone få ofta de kumpa, hålla sina namn undangömda. Man finner likväl icke at få skett. Erfarenheten visar tvertom, at de som fkrifvit öfver dessa ämnen med den minsta skoning och den största driftighet, det må nu ha skett af hvad orsak som hälst, nästan allesammans burit sina namn, tillika med sina arbeten, sjelfmant inför allmänhetens ögon. *Freret, Boulanger, Lesing, Rousseau, Raynal, Mably, Collet*, (jag väljer de första namn som falla ur pennen, och ibland dem ändå ingen Engelman) hafva ingendera ställt sig bak om Anonymens skärm. Utan afseende på följderne, hafva de ohöljdt framställt sig med sina meningar. Det ligger, som det synes, en sinneskraft i känslan för rätt och fanning (ehuru förvillad den må vara) som i stora, viktiga, vågsamma ämnen föga tillåter at modlöft gömma sig. I sådana fall hvartil tjente då at förbjuda Anonymen, hvaraf knapt en ibland tjugo frestas at betjena sig? Vid de tilfällena åter, då den har til grund antingen blygsamhet, eller andra lika lossliga orsaker, vore något förbud orättvisare, och det som

altid gör orättvifan dubbel, vore något onyttigare?

Jag vet väl at det gifves bland Författare, lika som bland andra claffer af menniskor, fådana, på hvilkas fega räddhåga, man kan underitundom räkna med lika vilshet, som vid andra tilfällen på deras öfvermod. Alla hafva ej, hvarken denna redliga fanningskärlek, som fastän förvillad, hämtar lit mod ifrån upfåtets renhet, eller detta mäktiga Snille, som förutfer lit välde på den allmänna öfvertygelsen, och derföre utan tvekan afhöljer sig. Ilskan, kitsligheten, medelmåt-tan, så ofta förenade, frukta vanligtvis dagen, säger Ni, och man behöfver blott rycka masqven från deras anlikten, för at hålla dem mållöse, genom medvetandet af deras egen låghet eller otillräcklighet.

Men skulle detta verkligen få förhålla sig? Gifves det ej en rädd arghet, och en oförskräckt? en blyg medelmåtta och en förunderligt hjeltemodig? Har man ej sett Scribenter med ganska små egen-skaper och en alldeles sublim skamlöshet, så inart de fatt sig i hufvudet at spela någon slags role, helst politisk, finna just i sjelfva oblygheten at nämna sig, et medel til framgång? har man ej sett dem,
med

med detta enda konstgrepp fånga en allmänhet, färdig at beundra deras patriotiska mod, och deras dumaste stöj, just af denna orsak prifas som en ädel driftighet? Sammanlägg alt det vågfamma som hos oss ifrån långa tider utkommit. Det skall ej gå opp, på långt när, jag är förfäkrad derom, emot hvad vi under en och annan författares kända namn från tryckprästen emottagit. Har man sett någon halsbrytande Stormskrift rörande vis-a allmänna ärender, eller sjelfva grundförfattningen? det har varit en författare som nämt sig. Har man sett oanständiga, dumluftiga Satirer, under form af historia, eller hvad helst annars, emot personer, ämnen för den allmänna vördnaden, eller emot deras minnen? Det har varit en författare som nämt sig. Har man sett något ytterst skändeligt anfall emot enskilda medborgare? Det har varit en författare som nämt sig. Fråga Ert eget Minne, M. H.; det skall ofelbart bestyrka min anmärkning, och skälen äro ej svåra at inse. Den Anonyma Scribenten, som han ej vill kännas, ej framdragas, iakttaget vanligen en viss måtta och försiktighet. Det är helt annat med skrikaren som nämner sig, merendels just därför at han vill göra uppseende. Sjelfva

driftigheten at angripa är hos honom et fäkert medel at omtalas. Den är et skryt af finnesmod som smickrar hans fåfänga, i den mån det förvånar myckenheten.

Det lönar väl mödan derefter, at ifra mot Anonymen. Det lönar väl mödan at uttänka planer emot den skygga Sparfven som rycker et korn från hönen, rädd at märkas, under det at den skamlösa höken affjädrar dem inför allas ögon, utan skräm-fel för den större fara som hotar honom.

Men M. H. det är väl mer ännu. Ty då visserligen ingen förnuftig man nedlä-ter sig, at under sit kända namn framstäl-la sig för de förfärliga skamlösheter hvar-med detta slags författare vanligen strida: skall då ej en sådan, i den allmänna tyst-naden, ofta bli den enda talande, och der-igenom göra sit anseende ännu större hos den gapande dumheten?

Ingen ting förekommes då genom Ert förslag mer än blott vederläggningens mot-stånd, som i fall af Anonymens frihet föllan felar at inträffa. Ty ingen ting är säkrare än den harm som skrikaren och Charlatanen väcka hos alla förnuftiga Scri-benter. Men hvem har mod at personli-gen framställa sig för deras grofheter? och om någon hade det, vore han väl derigenom mera högaktningvärd? Jag
skul-

skulle vara rädd för en man, som gjorde ingen svårighet vid at offentligen förolämpas. För at ej fkygga tillbaka vid angripelser af detta slag; för at vara til den grad öfver svagheten af all blygsel och alla betänkligheter, synes mig som man behöfde nödvändigt vara en af delarne: narr, bos, eller Engel. Alt hvad Ni således genom beröfvande af Anonymens rätt troligast befordrade, vore klokt folks tyftnad, just der hvarest det kanske ofta vore vigtigast at det publika omdömet greps i farten, och vägledes af någon förnuf-tig författare.

Skrif-friheten har, jag tilstår det, ännu andra misbrukare än desä öfvergifna charlataner, desse vettlöse politiske Stojare. Och se här värkeligen anonymens ölägenhet: Agget som stundom ej saknar klokhet och Snille, utgår i skuggan och med varsam hand, misnöjen, åsyftningar, fårande tvetydigheter. Orden äro vördnadens och Laglydnadens; Tonen, småskrattet, parentheserna, ilskans eller åtlöjets. Lagens tunga hand kan ej gripa desä skuggor som altid undanvika och som aldeles försvinna vid ljuset af den minsta förklaring. Men just derföre at de äro skuggor, är det ej heller värdigt Lagen at jaga derefter, eller at gillra derföre.

Sjelfva Anonymens val och behof för sådana Scribenter, bevisar at vågsamheten är hos dem liten, och den verkliga faran för andra, ingen. De kunna gifva en liten öfvergående harm åt den de ålyfta; kunna framkalla et litet flyktigt smålöje på dens mun som läser dem; men det som ej är flyktigt, ej öfvergående, men det hvarpå man alltid kan räkna deremot, såsom et säkert och varaktigt värn, det är det allmänna förståndet, den allmänna rättvisan. Det fins i hvart förnuft, i hvart hjerta, äfven det minst välslinnade, en grund af klar billighet, som det ej beror af någon dödlig at hos sig utplåna. At trygga sig dervid, at åtnöja sig dermed, så ofta följden af det som skrives är vida mindre än förtretligheten, se der hvad som tilhör en *Man*; och at vara denna *Man*, tilhör framför alla andra sjelfva Styrelsen, om den också annars funnos ingenstädes. Det är i sanning ej nog at förekomma desla små ledsamheter på hvad lätt helst ske kan: det måste kunna ske, utan tusenfalt större offer af den allmänna nyttan, den naturliga rättvisan; och se der hvad jag i detta fall tror vara en omöjlighet.

Det är för öfrigt M. H. en mycket olika sak at utgifva Anonyma skrifter, och at gå öfver allt med Mask för ansik-

tet.

tet. En Anonym skrift har ingen ficka för löndolkar, och Ni kan lämna den ensam mitt ibland Edra penningar utan att sätta dem i ringaste fara. Om den förolämpar Er, om den angriper Er, fliter den sig ej oförsedt ur Edra händer, och, (sådan är författningen hos oss) Ni kvarhåller med Skriften, alltid själfva angriparen. Låt hvar författare deponera sit namn hos Boktryckaren, mera behöfs ej för den borgeliga ordningen, och längre än till detta behof, sträcker sig ej vanligen lagars tilbörliga magt. Ovanliga skäl kunna göra undantag; men om dessa talar jag ej.

Att Ert förnämsta ändamål med anonymens inskränkning, antingen aldeles intet skulle vinnas, eller blott till en högst obetydlig del, det tror jag mig hafva gjordt genom detta bref, tillräckligt klart. Men ännu har jag ej sagt allt. Ännu återstår att visa, den verkliga nytta Samhället i alla tidevarf dragit från en till denna gräns alltid utsträckt skriffrihet, och såsom en följd deraf, hvad obotelig skada det skulle lida af dess saknad. Ännu återstår att visa huru denna frihet, för förnuftet och sederna lå ofta oumbärlig, är äfven för själfva litteraturen lika omisselig. Jag hoppas ändteligen äfven kunna sätta utom tvifvelsmål att anonymen,

fedd på en moralisk fida, långt ifrån at hyfa minsta oförenlighet med en hederlig mans tänkefätt och förhållande, tvertom vid ganska många tilfällen just bevisar dessa tänkefätt och detta förhållande.

Jag har den äran &c.

Andra Brefvet.

Se här mit andra bref, och som jag hoppas, det sidsta om Anonymen. Återtagom vårt ämne, der vi lämnade det.

Okunnigheten, duglösheten, all flags last, all flags dårskap, ville gerna göra det oemotfägligt at Anonymens skugga icke tjenar til annat än at skydda den borgerliga smädelsen, och at onäpft angripa förtjensten. Men huru onäpft? Gifves då ej som förut är sagt, lag at hämnna henne? Har Lagen ej, så snart faken är vigtig nog at läggas under deis dom, et oívikligt medel at uptäcka angriparen? I händelse åter af dessa mångfalldiga mindre argheter, som för deras ringhet skull aldrig kunna af Lagen hemfökas, hvilken så stor fara finnes väl at mota? Et litet möjligt får, äfven för den dygdigaste egenkärlek, synes ej nog vigtigt, för at af den orlaken beröfva Litteraturen en omistelig frihet, helgad af Seklerna och Rätt-

Rättvifan. Den vettiga Medborgaren begär ej för sin trygghet emot Sarcasmen detta förqväfvande af Förnuftets fria röst. Han känner at otilbörligheten vore för stor, för at kunna genom något föregifvande öfverfkyllas.

Nej, nej, det är lasten och dårskapen, som ensamne med ifver fordra det, åtminstone ensamne vinna derpå. Lagen kan ej hämnna deras lidande när de angripas; men hon skulle härigenom göra mer: hon skulle förekomma det. Den mäktiga orättvifan, på hvad ort eller tid hon skulle finnas, begriper med glädje, at hvem som med ohöjdt ansikte upträder at tala emot henne, talar, om han ej förs af försvifan eller et aldeles martyriskt fanningsnit, naturligtvis med den största skoning och varsamhet. De tusentals lägre dårskaper åter, som öfverfvämma Samhället, hafva tilräckligt ärfarit, at hvilken som helst behåller för sig sjelf, för sina umgängen, för publiken, den ringaste aktning, ingalunda nedstiger at under sit kända namn begynna med dåren eller bedragaren en strid som lällan aflopp utan de gräseligaste grofheter. Med händerna fulle af smuts, stå de således trygga emot förnuftet och fanningen. Så länge deremot Anonymens fullkomliga frihet bibehålls.

hålles, blifva dessa arghetens och låghetens vapen, merendels onyttige, och charlatanen, svärmaren, bedragaren lefva derigenom aldrig fäkne för den hämnande fanningens brännstrålar. Det är denna fruktan som de kalla en billig omsorg för namn och heder, och hvaremot de ville at Lagstiftaren med förstörande af all förnufts rätt, ja, om möjligt vore, med förstörande af alt förnuft, tryggade deras egenkärlek.

Ni kunde fordra, M. H., at min bevisning icke inkränkte sig til anonymens blott *möjliga* fördelar. Ni kunde önska at jag af någon redan gifven erfarenhet visade, til hvad del den verkligen bidragit at uplysa och förädla de menckliga Samhällen. Det skulle fordras dertil at återkalla minnet af alla de mer eller mindre vigtiga anonyma skrifter, som sedan tryckkonstens uppfinning väckt upseende ibland Nationerna, och at kunna med någon sannolikhet beräkna deras värkningar. Det ena och andra ville öfverkrida på en gång, gränserna af et bref, af min förmåga, och kan hända möjligheten. Men jemför blott tiderna: döm af det som blifvit gjordt, til de medel som dertil fordrats och för huru stor del Anonymens bruk, nödvändigt måste hafva ingått deri. Ock-
få

få öfverflödade redan fjelfva Reformations-
 feculum af anonyma skrifter på vers och pro-
 fa, hvari til en god början Anti-Christ och
 hans anhang, (som man på den tiden ut-
 tryckte sig) utan skoning blottställdes.
 Det är sant at många sådana skrifter,
 frambturo ännu med driftighet deras för-
 fattares namn. Det har ofta förundrat
 mig at Erasmus annorlunda än som ano-
 nyme vågade utgifva sin bekanta dräpan-
 de Satir, *Dårskapens lof*: et arbete hvari
 Munkarnes okunnighet och vidskeppelse
 skildras med åtløjets varmaste frågor, och
 som vifferligen gjorde på sin tid den star-
 kaste värkan. Ockfå var denna oförsiktig-
 het på vägen at kosta honom hälfa och
 lycka, likasom tidehvarfvvet den största man
 det ägde i Litteraturen. Andre deremot
 voro visare. *Litteræ obscurorum virorum*,
 t. ex., en annan likaså nyttig, ej mindre
 kringspidd, men ännu bittrare Satir, som
 med den förra delade äran af munkhelg-
 dens förlöjligande, höll sin Författare dold,
 och verkade desto lyckligare. Det vore
 en lätt sak at upräkna flera skrifter af
 detta slag, och at berätta små märkvärdig-
 heter, förut berättade i tjugo bekanta böc-
 ker. Men de skulle alla tilhopa ej bevi-
 sa mer än hvad Ert eget omdöme, M. H.,
 vifferligen lär säga Er, om hvad som bort
 fö-

föregå til detta uplifvande af förnuftets nästan förtrampade grundfanningar, och til detta bestridande af de menckliga samhällens ännu rådande okunnighet, fördomar, förvilleller, hvaråt verlden blifvit skyldig sin uplysning, sin frihet och sin mera jemnade rätt.

Fältom en minut våra ögon på denna stora tafla. Var det ej på Nationernas allmänna råhet, vidskeppelse, slafviska dumhet, på deras outredda begrepp om dygder och skyldigheter, om förnuft och dårskap, om rättigheter och inkräktning, om det vördnadsvärda eller det löjlige, som Prästvåldet och Mångvåldet uprest i de mörka tiderna, den oformliga coloslen af deras dubbla Throner? Hvem har förtat dem? Philosophen. Det är hans outtröttelighet at på hundrade olika sätt, genom hundrade uppenbara och förborgade vägar, i deras första grunder angripa förtryckaren, bedragaren, svärmeriet, egennyttan, som brutit bojorna, sönderflitit snarorna, och uptändt det ledande ljuset. De uttryck jag nyttjar, höra til de tider hvarom jag talar. Historien står vid min sida at vittna derom. Jag hatar få mycket som någon desta termers otillbörliga bruk, och den tanklösa mode-yras, som genom et evigt uprepande deraf, för-

förvandlar dem til et tomt munväder, utan rättvisa och utan motfvarighet.

I fanning, M. H., om de vildaste Inkräktare ändteligen tvungos at medgifva folkflagens rättigheter, och Tyranniets urgamla catches: *humanum paucis vivit genus*, i våra dagar icke väcker hos hvarenda dygdig Förste annat än åtlöje och afsky; om de af lyckan högt upfatte, i Imåningom lärdes at mistänka någon liten välvilja hos Naturen äfven för det öfriga menniskosläktet; om Religionens tjenare, inom sjelfva Samvetsmaktens hufvudborg, funno rådligt at efter handen litet förlika sig med förnuftet, och at intet få ofta som förr, låta til jordens olycka, himmelen tala utan sammanhang; om våra lagar intet äro mera et ömkeligt rafs af barbari och vidskeppelse; urskillningen mellan oskuld och brott, et beständigt hänskjutande til den undergörande makten, och straffen en bödels Schola af grymhet; om tusende smärre dårskaper försvunnit ur sammanlesnaden, och rätt många viktiga fördelar intagit deras rum, hvem tilhör derföre äran? Philosophen. Philosophen, säger jag, ofta upoffrad när han i person framställt sig, oftare segrande när han haft den klokheden at låta fanningens röst ensam hö-

höras, och at ej göra dennes framgång beroende af sina enskilda misöden.

Ja, — om det intet gifs, från de högsta värden i våra samhällen, ända ner till deras ringaste medlemmar, någon Clafs, något Stånd, något yrke, som ej af grunden undergått någon lycklig förändring: om våra Samqväm, t. e. icke mera äro, som fordom, stojande dryckeslag som fluta sig med armdustar och blodvit; våra enda förståndsnöjen, icke mera trollhistorier, böneböcker och spökelfesagor; våra Doctorer icke mera löjliga Charlataner af samma dödande okunnighet som i forna dagar; våra lärde icke mera högröstade ordklyfvare, tomme på tankar, men intill borttagenhet anfäktade af bevisningsdjefvulen; om allt är, sedan två eller tre hundra år tillbaka, till sin stora fördel ombytt, så tackom därför tryck-konstens upfinning som i det allmänna Omdöme, uprättat en Domstol, alltid och med lätthet tillgängelig för Rättvisan och Sanningen; alltid och med skäl fruktad af lasten och dårskaperne. De mål som vid denna Domstol afdömas, behöfva ej, eller behöfva fällan personer och Namn. Ju mera de kunna afföndras derifrån ju bättre. Förnuft och dårskap, Dygd och Last, förtjenst och oduglighet, sanning och förvil-
lelse

lelse, se der parterne; Anonymen är Actor, och det Publika vettet Domare.

Det gifves fall af misbruk: jag har redan medgifvit det. Men de äro nödvändigt små och öfvergående. Nyttan deremot är stor och oförgångelig.

Anonymen var alltid det Allmänna förnuftets friaste och fannaste röst. Misbruket, fördomarne, egennyttan, pedanteriet, hafva funnit sig på alla sidor, at jag så må tala, kringspärrade af denna förfärliga röst, ofta utan at de kunnat gisla hvarifrån den upstigit. Men denna röst är visserligen ej längre hvarken fri eller allmän, då den tvingas at blifva en enskild persons, som ifall den ej rent af nödgas tiga, åtminstone, för hundrade orsaker, måste tala med fruktan och villrådighet. Och denna inskränkning angår, då Ni rätt öfvervägar följderna, ingen ting ringare, än förnuftets värde, sedernas helgd, och hela uplysningens varaktighet.

Man påstår at sanningen ej är skadelig. Hon har åtminstone ofta varit det för den driftige som sagt henne utan försiktighet; och Fontenelle talade, äfven i detta hänseende som en vis man, då han utlåt sig: *at om han hade alla sanningar i sin hand, skulle han väl akta sig för at öppna den.* Nästan aldrig har Philosopher utan fara röjt sig;

och huru skulle han vål onåpft våga det! Det är ej frågan här om den slags befynnerliga famhålls-philosophie, så anklagad i våra dagar, så fruktad, och så litet sedd någonstades, som påstås vilja med våldsam hand uprifva och omstörta grunderne til all närvarande ordning. I fall detta slags philosophie verkligen vore til, borde hon visserligen som det vildaste skadedjur, förföljas och nedslås. Men en sådan philosophie gifves ej; man har redan oftare bevifad det. Den låter ej mera tänka sig, än et förmörkande ljus, et oförnuftigt förnuft, eller en galen vishet. Det är et missbrukadt namn, lånadt åt nyhetslyftnaden och folkyran, åt hvilka man kunde, med aldeles lika goda skäl, gifva namn af *Theologie*, *Medicine*, *Mathematik*, eller af hvilken annan vetenskap man funne sin fördel vid at göra förhatelig. I fall något förvirradt hufvud; något brottsligt hjerta lånat af philosophien pretext för affigter så aldeles stridiga mot hennes sanna läror, då, ännu en gång sagt, undrom ej om en sådan i hvart klokt Samhälle haft och har at frukta alla slags olågenheter. Stång in honom, hång opp honom, slå hufvudet af honom, hvilketdera som pröfvas nödvändigt, men kalla ej hans galenskap för philosophie. Talom då blott om den sanna, verkliga, famhållsgagneliga Philosophen och om des

fa-

faror; eller tror Ni at aldeles inga hota honom? Har han ej at strida i hvart Samhälle emot tusende laster, misbruk, dårskaper, alla förda genom en gemensam fruktan at råcka hvarandra handen til hans undergång? Årelystnaden och egennyttan, lyckfökaren och hans Afgud, bedragaren och den bedragne, svärmaren och profelyten, charlatanen och hans beundrare, fördomen och den som betjenar sig deraf, hålla de sig ej alla våpnade emot honom; alla, sammanflutne, likasom länkarne i en kedja, för at om möjligt år, omkringstånga och förqvåfva honom? Men, säger Ni, lagen skyddar honom ju? Lagen! det år at föga känna hatet och förtörnelsen, at tro dem, utom lagens straffande hand, icke åga en enskildt håmnande, och at man af dem har ingen ting at frukta, så snart man blott handlar lagligen. Dessutom, huru stor möda har det vål i alla tider kostat dem, når de först lårt känna sina offer, at emot dem misbruka sjelfva lagens myndighet? *Bayle* förföljes af narren *Jurieu*; han förlorar fyra och inkomster; *Volf* af narren *Lange*, och han hotas med repet. *Rousseau* decreteras och landsförvises, Men låt, ockfå lagens biträde, fåfångt anropas; saknar därför argheten alla utvågar? *Helvetius* quåljes til döds. *Popes* hela lif förgiftas af

finådellen. *La Bruyeres* måsterliga bok gjorde honom nästan få många fiender som der funnos träffande fanningar. Sådan är då Philosophens lott som nämner sig, och Ni ville neka honom at få långt han förmår skydda sit lugn och sin trygghet? Ni finner det ej nog at han upoffrar sin tid, sin möda, sina krafter, ofta äfven sina borgeliga anspråk på lycka och fördelar; Ni vill ännu at han skall derutöfver upoffra hela sin lefnads frid, hela sin enskilda sällhet. Ni ville se honom ålagd, at med ohöjdt ansigte framställa sig för alla orättvisans och egenkärlekens kränkande fiendtligheter? Och det som vore kanske af alt det mest kränkande, at låta quåfva sin röst, innan han ännu sagt nog för fanningens åra?

Mig synes, M. H., som dessa skål för Anonymens rätt, vore hvarken låttfinniga eller brottsliga. Ni ser deraf, om det alltid är sant at hvar hederlig Scribent nämner sig utan svårighet. Vi hafva talat om Samhället: låtom oss nu komma til Litteraturen.

1:o Urepom ej här hvad som blifvit sagt nys ofvanföre, rörande Philosophens viktigare faror. Men hvar menniska, och af desto flera skål hvar författare, har han ej sina enskilda ovänner, som i mån af

af hans förtjenst, med mer eller mindre argghet förfölja hans person, hans ryckte, hans arbeten? Är alt detta af ingen värkan för hans personliga lugn? af ingen för sjelfva hans arbetens framgång eller skada? När skulle de sluta dessa personliga angripelser som ändteligen tröttat de bästa Scribenter, i fall det åtminstone ej vore i deras fria val at nämna sig eller ej? Och har det ej derföre altid varit, at jag så må tala, en slags natursrätt i litteraturen, at föndra sin person ifrån sina skrifter, och at, igenom Anonymens bibehållande, gifva åt den förra en viss oangripelighet, under det man öfverlämnar de sednare til alla Oviljans anfall?

2:o Hvilken har någon tid lupit Litteraturens bana, utan at bäfva för de sär han der sett gifvas, ofta för lifstiden olåklige? Jag lämnar den figurliga stylen och säger simpelt, at nästan ingen löjlighet blifvit genom ytterligheten af den menckliga säsångan större, än den af misslyckad Scribent. Medlidandet och philosophien må nu hårom säga oss alt det grundeliga som kan af dem uptånkas; åran och skammen stå icke dess mindre, här, i et jemlikt förhållande til hvarannan, af höjd och djup. Det vore då verkligen et hårdt val emellan saran at pu-

blikt rodna för mistaget om sin skicklighet, eller nödvändigheten at för alltid quäfva väckelserna af sit ännu oförfökta Snille. Det vore hårdt, säger jag, för den unga staplande förfökaren at i hela sin ohöjda svaghet nådgas framstålla sig för den omilda allmänheten, innan han ännu sjelf vet hvad naturen haft med honom i sinne; om hon årnat honom til författare eller intet; om hon gifvit honom den ena talangen eller den andra; om hon utmärkt hans rum långt öfver eller långt under medelmåttan. Men hvad annat än allmänhetens omdömen, i tyfhet inhämtade, kan göra Er bekant med Er egna krafter? Förgåfves frågar Ni desförinnan vänner och anhöriga, kända och okända, kommande och gående: huru tycker Ni at jag gör vers? Hurudan finner Ni min prosa? Förgåfves fasthåller Ni de förbigående, bedjande dem på det höfligaste at låsa Er bok. Den ena hör Er ej: den andra undslipper Er: den tredje skrattar åt Er: den fjerde kanhända berömmar Er, och gör Er ej derigenom en större tjenst. Ni måste ändtligen, för at få veta Er dom, våga Er inför publiken. Er skrift kommer ut: Allmänheten låser Ert namn i stora bokstäfver på titelbladet, och uthvislar det. Huru lycklig om Ni, i stället följt, eller kunnat följa den goda femtonstafviga regeln,

li.

lika grundad i en tilbörlig modesti, som i en nödvändig klokhet:

Förtig ditt namn til des du sett om pennan lårt behaga.

Det är icke endast om pennan lårt behaga, som det är nödvändigt at i tyfthet erfara. At blott behaga, är i våra dagar et altför litet ändamål. Man bör under detta ord förstå alla en god Autors egenskaper.

3:o Åger ej litteraturen et slags arbeten, hvilkas natur just är Anonymen, och hvilka den förutan, antingen ej skulle existera, eller åtminstone förlora hela deras salt, ja, sjelfva deras anständighet? Skulle t. ex. *Lettres Persannes* hafva kunnat utgifvas under författarens namn? Borde ej den Engelska Spectator nödvändigt vara Anonym? Och för at nyttja et inhemskt exempel, vår Argus, så nyttig för sin tid, så prisad af alla, til ock med af sjelfva Ständerna vid då varande Riksdag, skulle vi åga den, om Anonymens frihet icke uplifvat författaren? Ännu en fråga: skulle den hafva gjort samma lyckliga värkan under Autors kända namn, ifall den ock så möjligen kunnat utgifvas på det sättet? Eller tror Ni, at en tjugutvå års yngling, skulle med fullkomlig anständighet hafva, i denna jollrande ton, måstrat och

moraliserat en hel allmänhet, et helt Rike? Det gör tilfyllest at tänka aldrig så litet, för at tänka rätt i et ämne af denna tydlighet.

4:o Hafva ej vissa skrifter et altför contrasterande förhållande til deras Autorer för at ej fordra Anonymen? Et af våra framledne Riks-Råd, författade någre, til större delen, grammaticaliska anmärkningar, vid den bekanta öfversättningen af boken *om de Romares vålde och fall*. Grammatican vanpryder visserligen ej förnåma Herrar; tvertom, Pope hade ej orätt at säga til en sådan: *I Guds namn, Mylord, om Ni lärde Er, Er Grammatica, hvad ondt vore väl deri?* Emedlertid utgäfvos dessa anmärkningar fullkomligt anonymt, och sådant fordrade äfven, icke allenast Författarens värdighet, utan äfven aktningen för den criticerade öfversättaren. Mycket kan i dessa ämnen anstå det qvicka hufvudet och litterateuren, hvartil ej purpurn skulle med lika bifall offentligen nedlåta sig. Icke at den ej hedras af all kunskap, all skicklighet; men at för vissa smärre kunskaper, vissa smärre skickligheter, söka, under sit kända namn, det allmänna bifallet, det tilhör ej alla lika, och se der skillnaden. Man kan desutom med mycken beskedlighet vilja rätta en vitter mans fel, och just af

af samma beskedlighet ej vilja säga honom:
det är jag som råttar Eder.

5:o Har ej Anonymen merendels sin egen lifliga skrifart, som til skada för ämnet, märkeligen skulle förändras, med pligten at nämna sig? Det synes mig vara med ton af skrifart, som med den af umgänge. Den förändrar sig efter tillfället. En annan och friare har man, då man från sit ensliga rum meddelar sina anonyma tankar, och en helt annan då man nämnd framträder inför allmänheten och fätter, om jag så får uttrycka mig, sit kända ansikte bredvid sina meningar. Den alfvarfamma vördighet blygsamheten vid sådana tillfällen ålägger; den alltid tempererade affect, den noga mätning af förhållande, som då blir nödvändig, emellan Scribentens eget rum i Samhället och Publiken, och ämnet, och tonen, och Gud vet alt, skola visserligen, fast än med somliga ämnen temligen förenliga, deremot göra, at andra, under en sådan författares hand, stelnas til is, och bli omöjliga at utföra.

Bland tio goda populära pennor, torde kan hånda ej finnas en, som känd eller okänd skulle behålla samma liflighet. Tag bort ifrån en af dessa Anonymens frihet, och hans styl skall med hvar rad sänka sig til den borgeliga vördighetens afmätta gång

och rörelser. Han skall vid hvart uttryck känna at det är hans person, hans Embete, hans rang eller ringhet som måste tala, och at Geniet med et ansigte och et namn, icke mera är den driftiga okroppsliga ande, som tog sin flygt öfver alla dessa smerre betänkligheter.

Ni finner utan svårighet, M. H., at jag i anseende til behovvet och bruket af Anonymen, medgifver en stor åtskillnad af Skrifter och Författare. Et annat slag synas mig dessa Vettenskapliga Arbeten, hvilka böra anses såsom borgeliga mödor, offrade åt Samhället, ja äfven dessa egentligen vittra arbeten, som afhandla allmänna ämnen i moral, philosophie, poësie, m. m.; — och et annat, deremot, dessa populaira skrifter som födda af tilfallet och tidernas beskaffenhet, hafva för ändamål, vare sig sedernas bestraffning, eller vissa förtryckta sanningars hämd, eller dårskapens förlöjligande o. f. v. Mig synes som en vettig Autor åtminstone vid dessa senare tilfällen, anständigast förtiger sit namn, och undandrager sig för det anseende af sjelftrodd öfverlägsenhet som både faken och tonen ofelbart lätteligen skulke medföra.

Jag kan åtminstone för min del, ej utan svårighet skilja mig från vanan at i vissa ämnen anse anonymens val såsom et slags

Au-

Autorlig anständighet. Har Ni någonsin fett, utan en känsla af obehörighet, en nämnd Autor framstå, at tiltala publiken antingen ur en alfvarsamtt bestraffande, eller ironiskt gäckande ton? Emedlertid saknar allmänheten visserligen ej behovet af många rättelser i urskilning, seder och tänkesätt, hvilka ofta fordra en stor frihet af ton och skrifart. Men hvad gör Anonymen? Jo, den borttar allt det obehöriga deraf. Den skiljer så mycket möjligt är Autorn ifrån skriften, flyttandes personen aldeles undan läsarens ögon, under det den blott och endast framlägger, til eftersinnande, det strånga vettets eller det goda skämtets nyttiga lärdomar. Den gör, med et ord sagt, at Publiken undervises, utan at behöfva erkänna någon annan läromästare än det allmänna förståndet.

Ännu et slags vördnadsbevisning för Allmänheten är också blygsamheten at afvakta dess dom öfver sit arbete, innan man framställer sig, såsom författare dertil. Jag har likväl förut medgifvit många billiga undantag härifrån, och jag upprepar detta medgifvande.

Mitt påstående är således ingalunda at ovillkorligen ogilla deras godtfinnande, som på alla slags skrifter utfätta deras namn. Jag strider ej emot någons enskilda tycke:
jag

jag strider blott för hvars och ens frihet i detta ämne, för möjligheten at behöfva den oumgångligt och för åtminstone oskyldigheten af den slags blygsamhet, som önskar at uphöja, mindre sin enskilda röst än förnufkets och sanningens; önskar at meddela, mindre sina egna individuella känslor än rättvisans, dygdens, menisklighetens; och som i skrifter, vare sig ämnade til nöje eller undervisning, mera har för ändamål at förtjena bifall, än at i person emottaga det.

Det måste väl gifvas åtminstone någon likhet af skäl til alla slags meningar, men jag bekänner at jag aldrig kunnat finna några til deras, hvilka utan undantag anse anonymens bruk för omoraliskt och otillåteligt. Det är en fökt gömsla, fåga de, som röjer et elakt medvetande; et fegt bakhåll, som förråder ovårdiga affigter. Jag begriper ej huru en god skrift, som förnöjer, uplyser, förbättrar, skulle förråda någon elak medvetenhet eller några ovårdiga affigter; och jag kan omöjligen inse hvad författarens namn har at göra med et arbete i filosofi eller litteratur, som endast bör och kan dömmas efter värdet af dess innehåll. Äfven i den allmänna sammanlesnaden är den som gör en loflig eller berömlig gerning, en tjänst åt enskilda eller åt det allmänna, icke alltid bunden at yppa sitt
namn.

namn. Det är ofta berömligare at förtiga det.

Ni hör i en trågård, en skog, eller hvar helst annars, en röst som kjusar Er öra med de ljufvaste toner; Ni kan ej utleta hvarifrån den kommer; den vill höras och ej ses. Slutar Ni deraf at det är en feg bos, som lagt sig i bakhåll för Er, och som ofelbart lårer vilja plundra Er penningsficka? Ni träffar på et allmänt ställe der man samlas utan at känna hvarandra, en obekant som yttrar sig med förnuft och insigt öfver det ena och andra ämnet. Hans tal är nyttigt, behagligt, undervisande; men man vet ej hvem han är, och han finner ej för godt at nämna sig: slutar Ni deraf at han är en illa sinnad, som har ovärdiga affigter och som fruktar at upptäckas? Man har sett hos oss, likasom i alla länder, skrifter utmärkta af grof skrifart, orimliga satser, oblyga angripelser. Ni studfar vid at likväl finna författarens namn riktigt tryckt på titelbladet. Han sjelf deremot skryter af denna dubbla skamlöshet: slutar ni deraf at han är en hederlig man, et mönster af Autorlig rättskaffenhet? Det behöfs verkeligen et slags finnesmod at på et sådant arbete utfätta sit namn: men det är kanske icke detta mod, som är berömligast. Det vo-

re ännu hopp om författaren, i fall han blygdes eller fruktade.

En menniska i den allmänna lefnaden, som med omsorg undansinyger andras upmärksamhet, som fruktar och gömmer sig, kan väcka skåliga mistankar om sin redlighet. Orsaken dertill faller med lätthet en hvar i ögonen. Men se der, visserligen, en af de falska likheter hvarpå vissa Resonnörers urskillning vanligen förvillar sig. At ej på sin skrift nämna sig, när ämnet och tillfället på intet sätt fordra det; at ej framställa sin person, för allmänheten, tillika med hvart och et försök i historiska, filosofiska, moraliska, poëtiska ämnen; at ej visa sig i person, der personen har aldeles intet at göra, der den hör aldeles intet til faken, och så länge ingen dödlig har annan fordran derpå än nyfikenhetens: är det at frukta och gömma sig? Har samhället något mer at fordra af en författare som lagt sin ansvarighet i domarens händer, och sit arbete under den allmänna granskningen? Har det rätt at veta om han är ung eller gammal, rik eller fattig, ljuslått eller mörklad, rak eller krokryggig? ty se der merendels alt hvad som återstår at inhämta.

Det gifves personer som veta ingen ting respectablare än deras eget vårda namn; ingen ting vackrare än at hafva gjort en bok,
skrift,

skrift, poëme, hvarpå detta namn står tryckt med stora läsliga bokstäfver, och som aldrig kunna se sig måtte på den glans som, i deras tycke, omstrålar det. Det gifves andra, som finna sublimt at ej rodna, hvarken för deras brist af vett, eller brist af anständighet, och at strax på första bladet af deras Skrifter, med fullt utfatt dop- och tillnamn, likasom trotsa det allmänna omdömet. Det gifves ändtligen åfven sådana, som i fanning ej begära bättre än at få skriva dumt i fred, men som, i fall af Critik, ej veta annan tilflygt deremot, än personliga angripelser. Ni skall höra alla dessa beständigt ifra mot Anonymens otillbörlighet. De ville gerna, om möjligt vore, göra namnets utfattande til en rar dygd hos dem sjelfva, och dess utelåmnande, hos andra, til et bevis af elakt medvetande, til et förfärligt bakhåll, en feg oredlighet. Ingen ting är också hos dem naturligare än detta påstående. Men de som ej hafva deras orsaker, de som ovåldigt besinna en sann författares kallelse och svårigheter, de tänka vanligen med större billighet.

Af all publicitet är en författares den som utsätter för de flåsta och lättaste angripelser. Jag har redan sagt detta ofvanföre: tillåt mig at här omsåga det. Hvar bok af vårde, hvar liten skrift som gör vårkan,
 år

är at anse som en slags upmaning, jag få-
ger icke til förnuftet, sinaken, insikterna:
(deras dom är alt hvad en god Scribent öns-
skar,) men til agget, illskan, afunden; til
alla slags personliga fiender. Det fordras
få liten konst at förbyta den litteraira Cri-
tiken til personlig angripelse. Lånna bort
namnet, och personen försvinner; blotta skrif-
ten står kvar; angripelsen måste hålla sig
vid den ensam. Det är just det som bör
ske, och som uppfyller alla ändamål *).

Det

*) Man läser i et nyss utkommit blad af *Allgemeine Litt. Zeitung* (N:o 345) följande yttran
i anledning af et ställe i *Herders Briefe zur
Beförderung der Humanität*: "Författaren"
(Herder) säger Recensenten, "öfvergår til Bok-
tryckare-konstens beröm, försvarar den all-
männa Censur-friheten, men förkastar Aucto-
rers anonymitet, såsom oloflig, äfven i Re-
censioner. Ja, han går ännu längre; han på-
står, at anonymiteten är förfätlighet, är små-
delse, feighet och et nedrigt yrke." "Vi vil-
je icke", heter det vidare, "erinra Författa-
ren, at han sjelf i Frankfurts Lärda Tidning
skrifvit åtskilliga anonyma recensioner; at han
i egenskap af anonyme utgifvit flera arbeten,
och äfven vägrat erkänna sig såsom Författare
til et af dem. Vi vilje icke eller möta ho-
nom med *Lessings* omdöme i detta ämne.
"En Recensent", säger denna Författare, "som
icke upger sit namn, gör inga högre anspråk,
än at vara en röst från det allmänna; den å-
ter, som nämner sig, vill förestafva det all-
männa omdömet. Hvartil skulle detta namn

Det är desutom ej heller angenämt, at fastän olyckligtvis Autor, aldrig kunna bortlägga characteren deraf, utan nödgas bära den med sig öfveralt i den dagliga sammansefnaden. Ni må äga hvilken rättssinnighet, hvilka insigter, hvilken talang Ni behagar: om Er skrift gjort minsta upseende, skall Ni alltid hafva motsägt någons mening, stött någons fördomar, misshagat någons tycke, fårat någons egenkärlek. Hvert Ni kommer, finner Ni Er derigenom i et slags personligt beroende af kändas och okändas våld.

N:o 18. D be-

eljest tjena?" Vi vilje blott anmärka, at Hr H. ej anført et enda skäl för at bestyrka sin satts, at all anonymitet är otillätelig. Vi medgifve gerna, at någon bör, så snart Styrelsen det fordrar, ansvara för hvarje skrift, antingen Förläggaren, eller Författaren, ellet Utgifvaren; vi medgifve likaledes, at hvarje Författare bör namngifva sig för den, som har rättighet at fordra det. Men vi nödgas bekänna, at vi icke kunne inse, huru man vill bevisa, at ingen har rättighet yttra sit omdöme öfver Författningar eller Böcker, utan at tillika bifoga sit namn; at ingen bör för allmänheten framlägga t. ex. et skaldestycke, en afhandling, utan at derjemte säga hvad han heter, hvarest han bor, och til hvad stånd han hör. Vi kunne, som sagt är, icke inse huru man vill bevisa detta; och vi skole under väntan deraf, icke uphöra at begagna oss af Anonymitetens väl grundade rättigheter."

Redaktörerne.

behag eller misnöje med hvad Ni skrifvit. Ty likasom man i den skriftliga Critiken merendels alltid ser blott personen i författaren, så ser man deremot i dagliga sammanlesnaden, merendels alltid blott författaren i personen, och finner i denna sidstnämnde nästan aldrig annat än et ansikte åt hvad man låst och gillat, eller låst och mislikat.

Men låt också vara, hvad som händer några lyckliga Snillen, hvad Ni, M. H. kan åga rätt at hoppas, men hvad vi andra medelmåttans barn, aldrig böra vanta; låt vara, säger jag, at Ni ågde verkligen de flesta läsares bevågna omdöme, och at Er penna temligt allmänt behagade. Er lott förbytes derigenom utan at fårdeles förbättras. Bland några få högaktade personers bifall, som förstå at gifva det med måtta och vårdighet, måste Ni ej fallan hålla tilgodo at öfverfvåmmas af en mängd narrars ofmakliga loford, ofta mera sårande än sjelfva deras tadel. Förgåfves söker Ni at undvika dem och at vända talet på alt annat. Ni måste höra talas om Edra rim och Er prosa. Ni måste skapa Er en jernpanna emot det plumpa berömmet, likasom andra emot det plumpa förtalet; Och ehuru upriktig ledsnad Ni dervid röjer, anser man sådant, var vis derpå, såsom lutter förställning, och dråper Er immer-

merfort, i full öfvertygelse at det smickrar Er obeskrifligt.

Sammanlesnaden har utan tvifvel tusende olägenheter vida större än desä. De äro ej värde at nämna, jag erkänner det, i jemförelse emot så många andra. Men den som likväl besväras deraf, har visserligen all naturlig rätt at undvika dem. Det första och säkra medlet deremot är at aldeles ej författa. Det enda öfriga, är Anonymen. Det är en mantel, hvarunder personen gömer sig med anständighet, som blott Domarens hand har rättighet at afhölja, och som alltid bärs oskyldigt, så länge man på intet sätt derigenom förtörnar rättvisan och lagarne.

Men här förekommer ännu et fluteligt inkast. Om allt detta än vore fullkomligt gällande i anseende til hvars och ens egna arbeten; gäller det väl också med lika rättvisa i anseende til de omdömen man faller öfver andras? Hvilket är i en Kritik tilbörigare, frågar man, at en Författare som updagat andras felaktigheter, nämner sit eget namn, eller at han förtiger det?

Det torde ej behövas mera til besvarande af denna fråga, än at blott framställa den, i desä rätta och nödvändiga ljus. Hvilket är då, af en Granskare tilbörigare, at låta tala förnuftet och smaken, eller personen?

nen? At stålla, offentligen, et arbetes värde och felaktigheter, under en enskild mans domstol, eller under den allmänna fundaturskilningens? At göra striden, så långt möjligt är, endast til en kamp för fanningen, vettet, smaken, eller at under sit kända namn stufsa mot ovettet, (som ofta måste ske), och derigenom vända skriftväxlingen, på et så enskilt, så löjligt, så uselt föremål, som tvenne Författares personliga misshållighet?

Jag förmodar at ingen lär tveka i utslaget häröfver. Må man derefter dömma om billigheten af en del Scribenters klagan, hvilka, så snart de finna deras oskicklighet fatt af Critiken i allmänt ljus, straxt åro färdige med sit skrän öfver Granskarens oredliga utslutande af sit namn, och ideligen tilropa honom: *Tråd fram ur Anonymens mörker!* — likasom man, för at afgöra skäligheten eller oskäligheten af en granskning, behöfde veta huru Författaren kallar sig. Ingen Critik gäller något, utan genom dels öfverensstämmelse med det allmänna omdömet; och hvad har namnet dermed at göra? Jo, jag vill säga det. — Det gör så mycket, när det är känt, at tvisten derigenom kan med största lätthet vändas ifrån faken in på personen, hvilket för usla Scribent-

benter, som desutom vanligen hafva grofhetens anda, visserligen är af den yttersta vigt. Det beror desutom alltid af den som framställer sig för granskningen at ej nämna sig. Men hans behag at göra det, är visserligen, hvarken en lag för andra Författare, eller något band på det allmänna omdömet öfver hans arbete.

Se der, Min Herre, alt hvad jag vet at fåga i detta ämne. Om Ni oaktat alt detta, ännu finner Anonymens frihet utan vigt för samhället, ogagnelig för litteraturen, omoralisk hos dem som betjena sig deraf; om Ni finner tvertom förlusten deraf nyttig och tilbörlig, då är det åtminstone ej jag, och knapt någon annan, som skall lyckas at föra Er från denna öfvertygelse. Men det återstår alltid för Er at framlägga Edra grunder dertil, och at visa felaktigheten eller obetydligheten af dem som blifvit här anförda.

Tillåt mig at tillägga en enda betraktelse, som skall sluta detta altför långa bref. Jag kan ej skilja mig från den tanken, at det gifves hufvuden, hvilka Naturen då och då kastar likasom eldsämnen i den stora stela Sinnesmasfan af åldrar och folkslag. Man säge hvad man vill om det Allmänna funda

människoförståndets oberoende af Snille, smak, konstyrken och Vitterhet: det har varit i alla tider genom desä, som det blifvit tändt til lif och rörlighet. Man har sett utgå ur någre af desä hufvuden, och likasom magiska skapelser utbreda sig öfver Nationerna, hela tidehvarfs ljus och förädling. Få Scribenter hafva detta stora värde, men alla bidraga til samma stora ändamål. De må skrifva verser eller prosa, philosophie eller skådespel, Critik eller historia: det är derom mindre frågan, än om den sinnesvackelse de gifva, den tankerörelse de åstadkomma och fortplanta, utom hvilken alt tränar, och sjelfva det publika vettet släpar sig fömnigt och utan deltagande emellan de viktigaste ämnen för desä upmärksamhet. Alla Nationers exempel bevisar detta. Gif lif åt tanken, och alt lefver; det är en löpeld som springer från ämne til ämne. Infö den, nedslå den, tilstoppa den ena efter den andra af desä kända springådror, och följden deraf skall hastigt visa sig genom blotta jämförelsen. Man må då mindre värda, (efter sådan är vanan på många ställen) men man måste ej derutöfver lägga skriftvångets tunga utsläckande hand på desä dyrbara gnistor af allmänt tankelif. Så goda mått och steg må man träffa, at man gör de bästa hufvuden onyttiga, och så visligen må
man

man förekomma misbruket af tankans yrken, at inget enda sann fördel deraf, blir mera möjlig. Jag har den åran &c.

Om orsakerne til närvarande tids Dyrhet, i synnerhet på Handtverks och Slöjde-varor, och om Hjelpmedlen deremot.

Så långt tillbaka man åger någon kunskap om varu-priserne i allmänhet, finner man spor efter en beständigt upstigande dyrhet. Den tid för t. ex. 40 å 50 år sedan, hvilken man nu återkallar i minnet såsom god, ansågs då, likasom närvarande tid nu anses af oss, för svår och tryckande i jämförelse med den förflutna. Gamla handlingar bevittna, at man i alla tider fört enahanda klagan öfver dyrhetens tiltagande. Serkilda händelser, Krig, Missvåxt, Underballance i Handeln, dermed följande hög Växelcours, felagtiga Mynt-operationer, och i synnerhet Brist på täflan i Borgeliga Handteringar, hafva ofta hvar för sig, eller gemensamt, kunnat vålla varu-prisernas stegring,

D 4

den

den ena tiden mer, och den andra mindre; men dyrhetens beständiga tilväxt åger et helt annat ursprung. Dess orsak igenfinnes uti de förändringar, som seder och lefnadsfätt tid efter annan undergått. De fordna varu-priser, hvilka, i förhållande til våra, med skål anses för lindriga, ågde sin grund i Tidehvarfvets tarfliga och sparsamma lefnad. I samma mon böjelsen för pragt och yppighet efterhand mer och mer tiltagit, har naturligtvis förbrukningen af de fleste varor äfven blifvit ökad, och vinningslystnaden fått större tillfälle at skattlägga Consummateuren. Den varu-tilgång, som den ena tiden varit öfverflödigt, i förhållande til behofven, har en annan tid, då desse sednare blifvit utsträckt, funnits vara otillräcklig; och den skåliga vinst, som gjorde fyllest at nåra den tarfliga och arbetsamma Medborgaren, är otillräcklig för den yppige och utsväfvande. De större Städerne, hvilka först emottaga intryck af främmande bruk och seder, äro de, som gifva ton i lefnadsfättet. Det är der, som man utbreder smaken för beständigt omväxlande moder, och för den alt förtårande luxe, som olyckligtvis utgör föremålet för en fåkunig tåflan i alla Stånd. De högre, som finna sig efterapade af de lägre, våga det yttersta för at alltid bibehålla skillnaden märkbar;

bar; de rike, som förtryta at se sig hårmade af de mindre förmögne, upföka beständigt nya tilfällen at höja sig öfver dem, och den fattige upoffrar det sista af sina tilgångar, för et bedrägligt anseende af välstånd, eller en korrt njutning af beqvämlichkeit och nöjen. Hågen för fåfånga åggas beständigt, och den ena stråfvar outhårligt, at synas öfver den andra. Sparfam och tarflig hushållning är något, hvaröfver man liksom blyges; den årbarhet hos Qvinnokönet, som fordom ansågs för en förtjenst, har nu nästan blifvit et ämne för åtlöje; och de, som kunna påminna sig en hederlig Borgare-hustru för 50 år sedan, skola förmodeligen knappast ibland den tjenande hopen finna någon, som vill likna henne i seder och allvarsamhet. Det skulle kanske tyckas, at den försvagning i Rikskroppen, som et krigs olyckor medfört, bordt förminska utvägarne til en kostsam lefnad. Men i Ståderne, och särdeles de större, förhåller det sig tvårtom. Genom de tilfällen til betydelig vinst, som i synnerhet för Borgare-Ståndet yppades under vårt sista krig, indrogs i dessa Städer en förmögenhet, hvilken, jämte den massa af Credit-mynt, som i hast bragtes i omlopp, och ej lika hastigt kunde spridas och användas i nyttiga Näringar, beredde en ny föda för det förut

inrotade begäret til yppighet. Detta begär har de sednare åren utbredt sig alt vidare, och så öfvervåldigt mängden, at ej många rådfråga sin förmåga, när vällesnad och yppighet väcka deras tåflan. Det är väl fannt, at luxe i väsentelig mon bidrager at upmuntra Industrien, och at en utvidgad consumption äfven til en viss grad bereder varu-tilgångens utvidgande: men då yppigheten växer fortare, än at naturens och konstens productioner kunna i samma mon tilväxa; då smaken för nöjen och vällesnad äfven hos Näringsmannen går til den ytterlighet, at den utplånar hägen för arbete; då han, för at fylla sina nya behof, beständigt måste updrifva sin vinst; och då Arbetaren, hvars hushållning nu är kostsamare, än tilförene sjelfva Idkarens, måste taga sin tilflykt til högre arbetslöner; blir varu-prifer- nas stegring en naturlig följd deraf. Alla klaga öfver svår tid, och alla bidraga, hvar i sin mån, at göra den ännu svårare.

Når man rätt inser, huru förstörande et sådant lesnadsfått otviveligen måste vara för hvarje enskild Hushållare, kan man utan mycken svårighet besvara den frågan: hvarföre befinna sig våra Handtverkare i knappa omständigheter, fastän deras varor äro ganska dyra, utan at åga en emot priset svarande godhet? För hvar och en, som
an-

antingen icke åger verkelig rikedom, eller saknar den finnesstyrka som fordras, för att skilja sig ifrån det rådande bruket, blifva alla tilgångar snart otillräckliga. Han utvidgar sin hushållning öfver sin förmåga, och giftermål, som i förra tider, då Könet upfostrades till arbetsamhet och allvarsamma seder, hufvudsakeligen bidrog att grundlägga en Näringsidkares välstånd, påskyndar nu ofta hans ofärd. I stället att förbättra sina villkor, finner han dem efter hand försämrade; och ju mera han förlorar hoppet om förkofran, denna naturliga och kraftiga upmuntran till arbete, ju mera försvagas hans husliga omtänka: han blir håglös, vårdslös för sin handtering, fördjupar sig i skuld, och slutar med att upgifva sin egen dom till sina Borgenärer. Allt är en verkan af misshushållning; och de i Tidningarne, till alla våltänkandes förargelse, beständigt förekommande Kungörelser om nya Cessionsansökningar, vittna beklageligen om lika många olyckliga offer för begäret till luxe och utsväfning.

Jag ämnar icke här försöka, att utreda orsakerne till den betydliga förändring, som föregått i nationella lynnet, eller hvad förbättring deruti, som i moraliskt afseende, kan, genom en vis Regerings bemödande och inflytelse, förväntas: denna förbättring

skul

skulle fåkert medföra en lycklig verkan på lefnadsfätt, på allmän och enskild hushållning. Det allmänna lynnets öfvergång från all slags flård til redbarhet; från begåret efter et lånadt och falskt anseende, til egenkapernes egna och verkliga; från fikandet efter en oftast knapp tjenste-utkomst, til kännedom af den mera ljufva, såkra och sjelfständiga, som härleder sig från egen näringsflit och syftar på et växande välstånd; se der et ämne af stor vigt! Man kunde af en sådan förändring i allmänna opinionen, vanta, at se en gräns för de tårande folk-clasfernes omåtteliga tilväxt, på bekostnad af de närande. Men närvarande undersökning sträcker sig icke längre, än til de brister i allmänna anslalterne, som synes i mer eller mindre mon förorsaka den tryckande belågenhet, hvaruti Menigheten, genom närvarande dyrhet, sig befinner.

Ibland de mest verkflamma medel til varu-prisernas nedfättande, vore utan tvifvel det at kufva eller råtta den allmänna böjelsen för en yppig och forglös lefnad. At vilja återföra Sederna til deras fordna enfald, vore lika omöjligt, som oförenligt med en, jämte Konster och Vetenskaper, fligande hyfsning, och de, genom dem beredda utvägar til et mera förfinadt lefnadsfätt. Men hvad man icke synes böra försum-

summa, år, at söka hämma det nu, mera
 än förr, tiltagande och ända til verkligt
 svårmeri öfvergående yppighetsbegär, hvil-
 ket, då det öfverskrider de allmänna tilgån-
 garne, alstrar en öfverdrifven dyrhet, och
 röjer mera en lysande yrfel, än någon vun-
 nen högre grad af samfunds-odling. Man
 bedrager sig mycket, om man tror, at det-
 ta onda nu uphunnit sin högsta höjd. U-
 tan kraftiga Författningar deremot, skall det
 ouphörligt kringfråta sig och tilväxa i sam-
 ma mon som hitintils. Det är verkligen
 icke ofannolikt at de dagar, uti hvilka vi
 nu lefva, torde en gång komma at kallas
den gyllene tiden, och vi blifva framstälde
 såsom mönster af tarflighet och hushållning.
 Detta är åtminstone luxens vanliga gång.
 At genom förbud inskränka bruket af vissa
 öfverflöds-articlar, har här i Riket. likasom
 i åtskilliga andra Länder, ofta blifvit för-
 fökt; och det kan ej nekas, at en sådan
 anstalt kan i sin mon medföra nytta, när
 den understödes med goda efterdömen och
 handhafves med den värdighet, som hos
 Menigheten kan bibehålla en aldeles oun-
 bärilig aktning för Regeringens Bud och Be-
 fallningar. Men man må icke vänta sig,
 at sådana förbud göra tilfyllest, för at le-
 da den lätt sinnige til eftertanka, och full-
 komligt utrota böjelsen för luxe, hvilken

be-

beständigt söker nya föremål i deras ställe, som förbudet nödgas at lämna. Aldraminst kan man vänta, at genom et Öfverflödsförbud uträtta något väsendteligt, om det ej förenas med en strång och vederbörligt skyddad tillsyn emot Lurendråjerier, hvilka eljest göra et sådant förbud i de flesta fall aldeles onyttigt, bereda förfärliga tilfällen at reta och nära fåfången, och underhålla den smak för pragt och utländsk grannlåt, som beklagligtvis smittat alla folk-classer. Vål öfverlagda och med fullt alfvar utöfvade Författningar emot den skamlösa inpractice-ring och förfälgning af förbudne varor, hvilken i senare tider, liksom i trots af Lagar och Samhållsordning, tagit öfverhand, skulle onekeligen medföra, jemte upmuntran för våra inhemska Slögder, en verkelig minskning i all sådan luxe, som antingen öfverstiger våra tilgångar eller icke är förmånlig för vår inhemska industrie.

Hvad som i betydlig mon bidrager at befordra yppighet och misshushållning, är lättheten, at genom andra medel än hit och idoghet, finna utväg at följa sin böjelse för pragt, nöjen och vällesnad. Det är enligt med människans natur, at söka beqvåmlighet, och det var behofvet, som först tvang henne til arbete. Den som ser sig i tilstånd, at utan egen möda komma i åtnjutande af
 hvad

hvad han behöfver, är snart benågen at öf-
 verlåmna sig til maklighet; och om han u-
 tan äfventyr kan misbruka allmänna förtro-
 endet, nyttjar han tilfället at lefva på and-
 ras bekostnad. Man finner utan svårighet,
 at sådant härleder sig ifrån ofullkomlighet i
 Lagarne, hvilka likasom gynnat Misshushäl-
 laren, och lämnat honom utan frugtan för
 påföljderne af sin obetänksamhet. Omstån-
 digheterna äro ej nu de samma, som då
 straffet för oredligt förhållande emot Borge-
 närer fastställdes. Likasom man då var i
 behof af strångare Lagar, än de som gjor-
 de tilfyllest den tid, då et handslag gaf
 Långgifvaren fullkomlig säkerhet: har man
 äfven i vår tid funnit nödvändigt at skärpa
 förra och nu mera otillräcklige Författningar
 i detta ämne. De Stadgar, som förmådde
 afböja elak hushållning, vingleri och skån-
 deliga banquerouter den tid, då federnas alf-
 varsamhet lämnade föga rum för frestelsen
 til flöferi, och då hvar och en i den rå-
 dande opinionen ågde et kraftigt band på
 sit upförande, kunde ej lika säkert leda til
 ändamålet en annan tid, då den tiltagande
 säfången outhörligt väckt nya retelser til en
 yppig lefnad; då sjelfva vanan, at se de
 fräckaste misbruk ostraffade, minskat up-
 märksamheten derpå; och då allmänna tän-
 kesättet hunnit den grad af lätt sinnighet,
 at

at hvad som fordom väckte allas rättmätiga harm, antingen betraktas med kallfinnighet eller blir et ämne för skämt, och en veklig medömkan ofta vidtager, der en manlig stränghet i omdömet borde drabba Bedragaren.

Man bör ej misströsta om möjligheten, at sätta gränser för öfverdådet och den slags yppighet, som leder til verkliga brott, och undergräver både enskild och allmän välmåga. Det sannskyldiga hjälpmedlet är en efter ledernas förändrade skick lämpad förbättring af de Lagar, som angå Executionsverket och förefallande Cessionsfrågor. Angelägenheten här af har Regeringens vishet redan infett: vi hafve nyligen erhållit förnyade Stadgar i detta ämne. Huruvida de fullkomligen svara emot ändamålet, måste egentligen förbehållas erfarenheten at utreda. Hvad man lätt finner, är at deras påräknade nytta hufvudsakligen ankommer på en kraftig Ämbetsmannas åtgärd. Om sådane efter omständigheterna och rätta behofvet af stränghet väl afpassade Författningar handhafvas utan mannamon och afseende på personen, samt med det eftertryck, som kan bringa Slöfaren til fansning och sätta den oförsligtige i nödvändighet, at inrätta sin hushållning efter sina tilgångar;

om hvar och en i milshushållarens öde finner et varnande exempel, och lättingen saknar utväg at genom vingleri vinna hvad som bör förvärfvas genom arbete och omtanka; och om svek och bedrägeri, hvar helst de yppas, hos hög eller låg, straffas utan skonsmål; skal en välgörande verkan deraf snart visa sig i allmänna sammanlefnaden. Varu-tilgången måste blifva mera tillräcklig, i samma mån som, å ena sidan, flöseriet finnes orådligt och consumptionen följakteligen förminskas, samt, å den andra, productionen naturligen ökas, så väl genom nödvändigheten at arbeta då man ej vill äfventyra sin välfärd, som genom en, med Credit-Författningarnes förbättring, öpnad lättare utväg för den idoge, men torftige Närings-Idkaren, at, emot lindrig ränta, blifva understödd med förslag til handteringens drift. Härigenom skulle smaken för välfärd blifva sedd under en annan synpunkt. Den som utsträckte sina behof, blefve äfven nödfakad, at i lika mån utsträcka sin idoghet; och i detta fall är luxen hvarken klandervärd i sin princip eller i utöfningen skadelig för det Allmänna.

Det är ofelbart, at allvarsamma Lagar, som förbinda til noggran och väl be-

räkmad hushållning, skola vara af en nyttig påföljd i alla Stånd, i synnerhet då man förutfätter, at de, af oväldige och driftige Embetsmän fättas i utöfning: men, i anseende til de lägre Folk-classerne, der begrepet om heder och skam icke blifvit danadt och förädladt genom upfostran, fordras tillika ferskilde Författningar. Den i sednare tider, färdeles i Städerna, tiltagande förtäring af starka drycker, ferdelles bränvin, har hos arbetande hopen beklagligtvis medfört et sedefördärf, som med skäl kan räknas ibland verkeliga och hotande Samfunds-olyckor. Skulle man väl kunna — vare detta sagt i förbigående — inse följderne af undervigt i handel, af en möjelig brist på den första af alla nödvändighets-varor; skulle man kunna nitälska för allmänna ordningens bestånd, utan at tillika fästa upmärksamhet på et Näringsfång, som hunnit blifva snart sagt det mest läckande för vinningslyftnaden, som mångdubblar vårt behof af Utländskt biträde, som förtär vår inhemska tilgång på bröd, och ganska verkfamt undergräfvor Statens grundval: *den lägre Folkhopens sedelighet och styrka?* — Det är en allmän och fullkomlligt grundad klagan, at Verkstäderna flera dagar i veckan lämnas öde, och at
den

den tid, som borde användas til et nyttigt arbete, bortslöfas på spatsergång, på dryckenskap och utsväfningar. Alt hvad Arbetaren förtjenar, upslukas af Krogar, Liqueurkamrar och få kallade Herbergen, hvilka sednare, i stället för, at efter affigten med deras första inrättning, endalt vara en tillflykt för sjuke eller resande Gefäller, blifvit förvandlade til samlingsställen, föga tjenande til annat, än at befrämja sjelfsväld och oordentligheter. Man finner här en af de mycket bidragande orsaker til stegring i priset å våra flögde-varor. Om, t. ex. 6 à 7 Personer på en Verkstad ej åftadkomma mera arbete, än som skäligen kunde fordras af 3 à 4; och om det, som af hvar och en förtjenas på 2 à 3 dagar i veckan, måste svara emot behovet för 7 dagar; skall deraf nödvändigt hända, at productionen förminskas och arbetslönerne höjas. Alt detta leder til den tilverkade varans fördyrande. Det är därför af stor vigt, at i tid påtänka sådane anstalter, som kunna återställa ordning och treflighet ibland den arbetande hopen, hämma den olyckliga böjelsen för orklös och oordentlig lefnad, samt förekomma, at Städerna, som böra vara skolor för industrien, icke i stället måge fortplanta

lättja och liderlighet, och bereda alla gagneliga Näringars förfall.

Om man genom kloka och väl handhafda Författningar kan betaga den lägre hopen de förledande tillfällen til utsväfning, som utgöra et betydligt hinder emot Verkstädernas behöriga drift; bör äfven förmodas at Allmänheten skall af dem blifva bättre betjenad. Man torde i synnerhet kunna hoppas, at den tilväxande Ungdomen, i samma mån den är mindre blottstäld för förförelsen, skal vänjas til flit och arbetsamhet: frukten deraf blir nödvändigt en ökad varumängd och lindrigare arbetslöner; och denna förändring skal ofelbart i sin mån verka til förfälgningsprisernas fällande, så framt eljest concurrencen af Idkare är så tilräcklig, at dem ej lämnas tillfälle, at, genom öfverdrifven vinst, härvid draga den fördel som borde komma Consommateuren til goda.

At genom Taxor och Fiscalisk tillsyn hålla vinningslystnaden inom en viss gräns af billighet, är en utväg, hvarigenom man trott sig kunna förmildra den elaka verkan, som det från äldre tider antagna monopoliska systemet nödvändigt skulle medföra; men ofullkomligheten af en sådan anstalt börjar blifva mer och mer synbar och erkänd. Erfarenheten har fullkom-

komligen styrkt, huru svårt och nästan omöjligt det är, at utfinna en säker grund vid Taxors uprättande, och ännu mer, at handhafva dem på et fätt, som ej lämnar tillfälle til underlet och afhåller Näringsidkaren eller Säljaren ifrån at fördela Köparen genom varans lämre beskaffenhet. Af sådan orsak har denna slags reglering af priserna, som i förra tider var brukelig i anseende til nästan alla varor, til och med Landtmanna-producter, efter hand förfallit: den är nu inskränkt til endast några få articlar, på hvilka man fätter Taxa, tiläfsventyrs mera för at tilfredsställa en gammal fördom, än af verklig öfvertygelse om någon deraf följande sannskyldig nytta. Man börjar mer och mer finna, at täflan är det naturliga och rätta medlet at främja idogheten och at frambringa goda tilverkningar för drägeligt pris. Detta medel, som blir mera nödvändigt i den mon varu-förbrukningen ökas, är det enda, som kan förmå Näringsidkaren til billighet och fätta honom ur stånd, at efter behag betunga Köparen eller oskäligt updrifva sin vinst, för at, på Consommateurens bekostnad, underhålla en maklig lefnad, och undandraga sig sjelf nästan all känning af allmänna beskattningen. Det är icke obe-

kant, huru de, som idka Borgeliga Handteringar, vid sina varors föryttrande, godtgöra sig för hvad de erlægga i utskylder; men man borde åtminstone ej förmoda, at et så obilligt tiltag skulle uppenbarligen försvaras; likväl är ingen ting vanligare, än at höra Närningsidkare yrka behörigheten deraf, likasom det verkligen gäfves en class medborgare, som är berättigad at afskudda sig den allmänna börda, som Statens behof gjort nödvändig. Tilgång til högre contributioner bör af Närningsidkaren sökas, antingen i en indragen hushållning, eller i en utvidgad industrie och rörelse, och ej i ökade varu-priser; emedan, i annat fall, den borgerliga tunga han sjelf borde vidkännas, öfverflyttas på Consummateuren och fördelas på andra. Följden deraf blir alltid tryckande för hvar och en, men i synnerhet för Penninge-Löntagaren, hvars inkomst är bestämd och ej ökas i mon af högre utskylder; han har ingen annan utväg til deslas betalande, än at inskränka sina behof, och måste tillika bidraga at utgöra hvad som rätteligen åläge dem, ur hvilkas händer han skall hämta sina förnödenheter. Man finner lätt, at här ej är fråga om Landtmanna-varor. Landtmannanäringen är fri och öpen för hvar och en som

fom deruti vil ingå; och der en oinfränkt concurrence är tillåten, försvinner all anmärkning vid priserne: deras stigande eller fallande är då en oundvikelig verkan af naturliga orfaker. Det förhåller sig på helt annat sätt med Statsmannas rörelsen. Närings-systemet i Städerna är artificiellt: utöfningen af Borgeliga Handteringar har blifvit upplåten åt vissa privilegierade personer och Societeter; och Egennyttan saknar der följagteligen ofta den motvigt, som är nödvändig för at afböja oskälighet. Man torde härifrån kunna härleda orfaken hvarföre priserne å Statsmannavaror ofta finnas i så ringa förhållande til priserne å Landtmannens producter, och at de förre stundom updrivas just då de senare äro ganska lindriga. Borgaren är ej underkastad samma täflan som Landtmannen, och förstår alltid begagna sig deraf. Et märkeligt exempel härpå hade man under sista kriget med Ryssland. Landtmannen, som dervid var på et kämbart sätt lidande, måste likväl derunder och hela 2:ne åren derefter åtnöjas med lika varupriser som förut; då deremot Borgaren, hvilken drog väsentlig bättnad af krigsrustningarne, fördyrade sina tilverkningar och det til den grad, at sådant fäste Regeringens upmärksamhet.

Äfven i närvarande stund äro de fleste lifsmedel uti lågt pris, men Handtverks- och Slögdevaror dyra: och om sådant til en del kan förklaras i anseende til visse tilverkningar, hvilkas priser kunna i någon mån bero af växelcoursen; äger likväl denna urfäkt icke rum i frågan om alla.

Man bör göra våra Författningar den rättvisa, at de mindre i principen gynna monopoliska affigter, än de, genom vissa formaliteter, gifva i tillämpningen anledning til missbruk samt lemna Societeter och Ämbeten tillfälle at, under falska förvändningar, obehörigt och emot Lagstiftarens ändamål, hindra en nyttig concurrence. Denna anmärkning angår egentligen Skrå-Handtverkerierne. Enligt K. Skrå-Ordningen äger en hvar af god frägd, som lärt et Handtverk, arbetat derå i 3 år och kan aflägga nöjaktigt prof af sin skicklighet, ofridig rätt til mästerskap, emot ganska lindriga afgifter: men verkställigheten af denna Författning svarar ej emot des innehåll, och hvad som hufvudsakeligen bidrager dertil är den formalité som förpligtar den sökande at vända sig directe til det Skråembete, hvaruti han ästundar bli intagen och hvilket, ehuru des Ledamöter äro at anse som hans

ve.

vederdelomän, utöfvar en flags domaremyndighet öfver honom. Det är tillräckligen bekant huru många svårigheter möta fädane i lofligt upfat städde Personer; huru man använder alla uptänkliga medel för at uppehålla dem, samt, genom svåra mästerstycken, deras obilliga ratande, dryga kostnader, mattande rättgångar och mångfaldiga chicaner, gör buriskapsfökandet på alt möjligt fått tungt och motbjudande. Sådane vexationer kunna ej annat än vara af skadlig verkan, alstra hoglöshet hos Arbetaren, försvaga idogheten och förminska den täflan som är nödvändig, så framt egennyttan, som gärna vill åtkomma stor vinst i maklighet eller med liten möda, skall i stället finna sig föranlåten at föka den genom en förökad arbetsamhet. Man lär således lätteligen inte angelägenheten af kraftige anstalter för at hämma förenämde missbruk, och at befordra och underhålla en skälig och fullkomligt säker näringsfrihet. I sådan afsigt blifver äfven af mycken vigt, at häfva det onaturliga tvång som hindrar Städerna från en inbördes täflan med hvarandra, då fråga är om Handtverksarbeten. Det strider emot et fundt omdöme, at en tilverkning ej skall räknas bland Handelsvaror i det land der den åstadkommes;

och man skulle knapt kunna föreställa sig någon med allmänt gagn mera oförenlig anstalt, än at vilja göra affättningen af Svenske tilverkningar mindre fri, än den är för främmande. Okunnighet och fördomar hafva likväl förmått tillskapa denna lälsamma contradiction, liksom man varit mera angelägen at upmuntra den utländske Näringsidkaren, än den inhemske. Denna orimlighet är så mycket lättare undanröjd, som den ej äger sin grund i något Regeringens verkliga stadgande, utan förmodeligen i förra tider tilkommit genom Ämbetsmäns felaktiga begrepp om de rätta medlen at främja Handtverkeriernes upkomst.

At hämma misshushållning, yppig och förstörande lefnad; at utrota lättja, sjelfsvåld och utsväfning samt i stället införa flit och treflighet bland arbetande hopen, och at befordra idoghet och täflan i borgerliga handteringar — se der, med få ord, de utvägar som kunna på et verkande sätt bidra til lindrige priser å alla varor och förnödenheter: och om, jemte sådane anstalter, tjenlige författningar i öfrigt vidtagas för at underlätta, upmuntra och befrämja handel och nyttige Slögder samt framför alt uphjelpa åkerbruk och boskapskötsel, och undanrödja de hinder och svårig-

righeter som ännu kunna möta desse huf-
 vudnäringars upkomst och rätta trefnad;
 få kan man göra sig förhoppning at varu-
 productionen skall komma i sådant förhål-
 lande til consumptionen, at under fredslugn
 och en med klokhet och försigtighet förd
 Myntförvaltning, hvarigenom pennigever-
 ket kommer i et stadgadt skick, all grun-
 dad klagan öfver oskäligen dyrhet ej skall
 äga rum; et ändamål som förgäfvades sökes
 genom andre än naturliga medel, men ge-
 nom dem alltid skall vinnas, utan annan
 Embetsmannaåtgärd, än den som fordras
 för at bibehålla ordning samt skydda säker-
 het och rättvisa.

BIOGRAPHI

William Blackstone.

Denne uplyste och lärde Ängelske Jurist
 föddes den 10 Julii 1723 uti *Cheapside* i
 församlingen *S:t Michael le Querne*. Korrt
 förut hade hans Fader, *Charles Blackstone*,
 en Borgare och handtverkare i London,
 aflidit. Hans Moder dog ock innan han
 fyllt 12 år. En Läkare i London, *Mr*
Tho.

Thomas Bigg, som var den unge *Blackstone's* Mor-Broder förjde med ömhet för hans upfostran och underhåll. Wid 7 års ålder fattes han i *Charter house* Schola, hvar-est han genast ådagalade den lust för studier, som följde honom hela hans lif igenom. Hans flit och skicklighet tilvunno honom hans lärares kärlek och tilgifvenhet och gjorde at han redan vid 15 år innehade det främsta rumet i Scholan. Genom et tal öfver Scholans Stiftare, och et belöndt poem öfver *Milton*, hade han ådragit sig allmänhetens upmärksamhet, ännu innan han inträdt i *Pembroke College* vid *Oxfords* Univerfitet. Där vann han äfven snart et förtjent anseende, och som et prof deruppå tillade de Styrande honom, få månader sedan han blifvit inskrifven, et af de fördelagtigare Stipendier, som de hade at bortgifva.

Vid Univerfitetet fullföljde han sina Studier med oafbruten ifver; och fastän han mäst älskade de Clasiska Auctorerne och i synnerhet de Grekiska och Romerska Poeterna, lämnade han likväl icke dem all sin upmärksamhet. *Logican*, *Mathematiken* och de öfriga vetenskaperna blefvo icke åfidosatta. Han fann i synnerhet behag i den delen af den använda *Mathematiken*, som ingår i byggnadskonsten, och förfat-
ta-

tade vid 20 år en afhandling deruti, under titel af: *Elements of Architecture*, hvilken, ehuru blott skrifven för hans eget nöje, väl hade förtjent at blifva allmänt känd.

Sedan han beslutit at göra lagfarenheten til sit yrke, ingick han i slutet af år 1741 uti en af de practiska Lagscholorna i Westminster. Han fann sig nu tvungen at öfvergifva vitterheten, för at icke deraf hänföras från sit nya studium. Vid detta tillfälle skref han et afsked från sin Sång-Gudinna, hvaruti han liknade sig vid en olycklig landsflygtig, som ifrån spetsen af et aflägsset kalt berg återser sin födlobygd, och

There, melting at the well known view,
Drops a last tear, and bids adieu:
Han tröstade sig likväl med det hopp, at han någon gång kunde blifva inlåten i *Rättvisans* helgedom, der få öppna Britanniens Lag

And other doctrines thence imbibe,
Than lurk within the fordid Scribe;
Observe how parts with parts unite
In one harmonious rule of right;
See countless wheels distinctly tend
By Various Laws to one great end; —
Et hopp som den lärda werlden några år derefter såg upfyllt.

Nu

Nu delade han sin tid emellan Univer-
fitetet och Domstolarna. Vid det förra
studerade han Romerska Lagfarenheten,
hvaruti han blef *Bachelor* 1745. Vid de
sednare arbetade han med ovanlig flit i
sit yrke. I slutet af 1746 fick han til-
stånd at föra saker; men som han icke
ägde lätthet at tala och han derjämte sak-
nade mäktiga vänner och bekantskaper,
så gjorde han sin väg ganska långsamt och
vann föga förtroende. Det är utan tvif-
vel denna motgång, som stadgade hos
honom förefattsen at i et System samman-
fatta Änglands Lagstiftning, och derige-
nom visa sin djupa kännedom deraf. Black-
stone var icke den förste man af Snille och
liflighet som drefs til stora företag af de
svårigheter han mötte i de mindre.

I Oxford blef han 1745 antagen til
Skattnästare vid *All Soule College*, hvilken
tjenst han förvaltade med mycken drift.
1749 valdes han til *Recorder* uti Staden
Wallingsford i *Berkshire*, efter en hans Släg-
ting som aflagt sig den syfslan. 1750
blef han Doctor i Romerska Lagen. Sam-
ma år utgat han *an Essay on Collateral
consanguinity*, hvilken lilla skrift hade af-
seende å någon tvist om rättighet at in-
komma i *All Soule College*.

Då han fann sina inkomster såsom *Advocat* icke svara mot de utgifter, hvartil vistandet i *London* tvang honom, beslöt han om Sommaren 1753 at för alltid återvända til *Oxford*. Under de sju år han arbetat vid *Domstolarna*, hade han förvärfvat sig en fullständig historisk kunskap om de särskilda *Stadgar* och allmänt följda vanor, hvilka utgöra *Ånglands* så kallade *Municipal Law*. Denna kunskap förefatte han sig at använda vid *Univerfitetet*, hvar-est, genom en orimlig anordning, de *Studerande* lärde *Roms*, men icke sit *Fäder-neslands* *Lagar*. De första föreläsningar öfver desä *lednare*, som vid något *Ångelskt* *Univerfitet* varit hållna, började *Blackstone* i slutet af 1753. Nyheten af företaget, *Lärarens* anseende och sedermera hans rediga och klara föreställningsfät, förskaffade honom en mängd åhörare af alla stånd. 1754 utgaf han sin *Analyfis of the Laws of England*, hvilken innehåller resultaterna af hans föreläsningar.

En uplyst *Jurist*, *Mr Viner*, som infett huru ofullkomligt lagfarenheten lärdes i *Ångland*, och huru osäkert man i allmänhet dömer om människors rättigheter då man icke grundar sin dom på principer och slutkonst, utan blott på §§. och *praxis* hade anslagit en *Summa* til lön för en
Pro-

Profesor uti berörde vetenskap vid Ox-fords Univerfitet och til underhåll för Studerande. Sedan han dött 1756, och hans förordnande blifvit fatt i verkställighet, valdes Blackstone den 20 Octob. 1758 til denna nya Profesjon. Några dagar derefter höll han för et talrikt och lysande *Auditorium* sin första allmänna föreläsning; då han framstälde nödvändigheten och nytan af en theoretisk lagkunskap, och vilte huru den blifvit vanvårdad och fällsynt i hans Fädernesland. Clerociets egenlyttiga eller blinda tilgifvenhet til den Romerska och Canoniska Lagen, hade ifrån äldre tider tillbaka utträngt den Ängelska lagfarenheten ifrån Univerfiteterna, och drifvit dem, hvilka velat ingå i Embeten, til de practiska Scholor, som blifvit inrättade vid Domstolarna i *Westminster-hall*. Dessa förvandlades snart til verkstäder, och derigenom lagfarenheten til et handverk. "Jag frågar", säger Blackstone, "hvar-
"je förståndig Jurist om något kan vara
"mera vådeligt och mera motbudande än
"vårt vanliga fätt, at inträda på den ju-
"ridiska banan. En rå och oerfaren yng-
"ling flyttas, i den farligaste åldern, midt
"ibland de mäkt retande tilfällen til nöjen,
"utan någon annan tygel än sin egen klok-
"het; utan någon handledning eller någon
hjelp

”hjelp at undanrödja de svårigheter, som
 ”altid möta en begynnare. Man väntar af
 ”honom i denna belägenhet at han skall
 ”skilja sig ifrån verlden, och i en tråkig
 ”enlighet draga Lagens theorie ur en
 ”masa af ofantliga Luntor; eller ock, ge-
 ”nom et flitigt aufculterande vid Domsto-
 ”larna, utplåcka så mycket theorie och
 ”praxis som fordras för at göra honom
 ”brukbar til de allmänaste värf. Bör det
 ”då förefalla ois underligt, at så ofta hö-
 ”ra, huru denna upfostran misf lyckats;
 ”at så mången yngling af liflig inbillning
 ”tröttnar vid et så litet lofvande kall, och
 ”öfverlämnar sig helt och hållet til nöjen
 ”eller til andra mindre oskyldiga tidsför-
 ”drif; och at så många personer af me-
 ”delmåttiga egenskaper varda förvirrade
 ”ifrån första inträdet i det juridiska yrket,
 ”och förblifva dunkla och orediga hela
 ”deras lefnad igenom”.

”Den tydliga bristen på handledning
 ”til någon lagkunnskap, har ledt til et
 ”bruk, som skulle hafva haft de skadeli-
 ”gaste följder om det blifvit allmänt. Jag
 ”menar det, som många med värme för-
 ”svarat, at skilja dem, som studera La-
 ”gen, ifrån all lärd upfostran, såsom af in-
 ”gen nytta för dem; och i stället sätta
 ”dem i lära hos någon förståndig Advo-

"cat, för at tidigt initiera dem i practi-
 "quens hemligheter, och gifva dem fär-
 "dighet i det mechaniska af deras kall.
 "Några få exempel af färskilde personer
 "(män af förträfflig lärdom och oförvitelig
 "ärlighet) som, öagtadt denna upfostrings
 "method, lyft med det högsta Domare an-
 "seende, hafva gifvit et slags sanction åt
 "denna barbariska väg til yrket, och för-
 "fört många föräldrar af inskränkt omdö-
 "me at för sina barn välja den: utan at
 "besinna, at det gifves Snillen, danade at
 "öfvervinna alla svårigheter, och at ifrån
 "tilfälliga exempel af sådana, inga allmän-
 "na slutsatser kunna dragas: utan at ihog-
 "komma, at desse store män hafva ge-
 "nom det kraftiga efterdömet af den up-
 "fostran de gifvit sina egna barn, upmun-
 "trat til en vida skiljagtig grundläggning
 "för lagstudier, och denna grundläggning
 "är en ordentlig Academisk upfostran."

"Då vi derföre göra behörigt afseende
 "de på et eller annat lysande undantag,
 "skole vi i öfrigt af erfarenheten finna,
 "at den Jurist, som inhämtat sin lagkun-
 "skap endast vid Domstolarna och hos
 "Sakförare, begynnt på orätt ända. Om
 "*praxis* är alt hvad han lärt, måste ock
 "*praxis* blifva allt hvad han någonsin kom-
 "mer at känna. Är han okunnig om de
 "ele-

"elementariska grundsatser, på hvilka hvar-
 "je practisk Regel måste hvila, så skall
 "den minsta afvikelse från de antagna pre-
 "judicaterna, aldeles förvilla honom. *Ita*
 "*Lex scripta est* (i förmågo af den eller
 "den *J.*) är det yttersta målet för hans
 "kunnskap. Han må aldrig föka upgöra,
 "och skall fällan begripa, en slutsats dra-
 "gen *a priori* ifrån Lagens anda och den
 "naturliga rättvisans ovilkorliga grunder".

"Ej nog härmed: Ty såvida få perso-
 "ner af börd, förmögenhet eller god upfo-
 "stran vilja använda sin tid på en trälag-
 "tig uppsafsning och på det usla handtverk,
 "at copiera skrifter utan värde, så skall ock,
 "om dåragtigheten i detta fall går til en
 "viss höjd, det blifva fällfynt at vid Dom-
 "stolarna finna en man af anseende eller
 "lärdom. Och följderna deraf, at Lag-
 "skipningen, (hvilken innefattar rättighe-
 "ten at besluta om vår egendom, vår fri-
 "het och vårt lif) faller uti låga och okun-
 "niga mäns händer, förtjena i fanning at
 "allmänneligen begrundas".

Uti et Land, hvarest en sådan klagan
 som denna med skäl kan föras, är en man
 af Blackstone's nit och förmåga at motar-
 beta det inbrytande barbariet, en skatt för
 det allmänna och för hvarje enskild med-
 borgare. Detta fann man ock i Ängland:

ty ehuru naturligtvis en mängd af *Prædici* föragtade den lärda mannens förfök, at bringa lagfarenheten i en vetenskaplig form, och derigenom til fullständighet och visshet; at vid Universitetet bilda Embetsmän; at hos desä förena philosophie med lagkunskap, rättvisa af förnuft med rättvisa af härd; så gynnade dock hvarken allmänheten, hvars röst betyder något i detta Land, eller kloke lagkarlar de fördomar, som blott anstå dumma och okunniga skrå-zeloter; de visste tvärtom at fätta värde på Blachstone's patriotiska bemödanden, och han vann genom sina föreläsningar en förtjent rygtbarhet. I hopp at den skulle bereda honom mera framgång vid Domstolarna än han förut där haft, återtog han år 1759 sina göromål i *Westminster hall*; men fortfor likväl at visä tider af året vistas i Oxford och sköta sin fysä dærstädes.

1761 blef han flyttad bland Konungens Advocater, sedan han några månader förut vägrat at emottaga *Chief-Justice*-beställningen vid *the Court of Common pleas* i Irland. Samma år valdes han af Staden *Hindon* i *Wiltshire* til Ledamot i Parlamentet. 1762 utgaf han sina *Law Tracts* i 2 Volumer 8:o. Det följande året utnämndes han til Drottningens *Solicitor*
Ge.

General. 1765 utkom första Volumen af hans *Commentaries on the Laws of England*, och under loppet af de påföljande 4 åren fullbordades detta både inom och utom Ängland allmänt kända och allmänt rådfrågade verk.

At utreda och i en Systematisk ordning uppställa en så invecklad och af så många Nationers olika begrep och seder sammanfatt lagstiftning, som den Ängelska, var et företag som syntes fordra mera än en mans krafter och arbete. Blackstone hade dock utfört det i sina föreläsningar, och det bifall de vunno upmuntrade honom at, under den nyls anförda titeln, öfverlämna dem åt allmänheten. Hans plan var redan utstakad uti hans *Analysis of the Laws of England*. Hans föreställningslätt och styl äro exempel af redighet, klarhet, precision och behaglighet, som det vore önskeligt at de Lagfarne i alla länder studerade och efterföljde. Endast derigenom kan Lagkunskapen blifva begärlig och roande; och (ehuru mycket denna tanke ock må stöta den allmänna tron) vågar man påstå, at det icke är omöjligare at skriva begripligt och med smak i Juridiken, än i andra vetenskaper.

Utan tvifvel skall en sträng granskare finna åtskilligt at anmärka vid *Blackstone's*

Commentarier. I Ängland har man förebrått honom at han för vidt utsträckt Konungens magt, och viste sig för mycket tilgifven den så kallade *Höga Kyrkans* grundsatser. Den namnkunnige Doctor Priestley utgaf 1769: *Remarks on some paragraphs in the Fourth Volume of D:r Blackstone's Commentaries on the Laws of England, relating to the dissenters*; hvaruti han ibland annat säger: "Det sätt, på hvilket "D:r Blackstone behandlat disidenterna är "sådant, som jag ej skolat vänta af en "Lärd man, hvilken vunnit en icke ringa lott af ära såsom författare, och som, "då han så fullkomligen känner sit Lands "Lagar, icke bordt vara obekant med dess "Innebyggare. När han uti sina, i sanning "förträffliga Commentarier, gjort rättvisa "åt de förra, hade han icke bordt söka "göra de sednare förhatliga och förolämpa medborgare, som bära agtning för "hans skicklighet och aldrig gifvit honom "anledning til et sådant upförande". Blackstone svarade på detta häftiga anfall med köld, och försvarade sig så godt han kunde: men critiken var dock så öfvertygande, at han uti de följande uplagorne af sit verk ändrade åtskilliga af de uttryck, hvilka väckt disidenternes misnöje. *D:r Furneaux* utgaf äfven: *Letters to Judge Black-*

Blackstone on some passage in his Commentaries, hvilka bref angå religions friheten och äro skrifna med mycken skicklighet och uprigtighet.

Då Blackstone fann at han ej längre kunde förena utöfningen af sina pligter vid Univerfitetet med sina förökade göromål i London, nedlade han 1766 sin Professors sysla. I det Parlament, som valdes 1768, blef han bibehållen, såsom Representant för *Westbury* i *Wiltshire*. Korrt derefter försvarade han Underhulets steg uti den bekanta frågan om valet för *Middlesex*, hvilket väl ökade hans anseende hos de styrande, men minskade det hos den sjelfständigare delen af nationen.

I Januarii 1770 erböds det honom, at blifva *Sollicitor - General*; men han undanbad sig denna Sysla. I det stället nämndes han den 9 Februarii samma år til Ledamot af *the Court of Common Pleas*; men innan fullmagten utfärdades, begärte *M:r Justice Yates* at blifva flyttad til nyfösnämnde Domstol ifrån *King's Bench*. Af personlig agtning för denne Domare gaf Blackstone sit bifall til hans önskan. Då *Yates* likväl korrt derefter dog, blef Blackstone hans efterträdare. Uti denna sysla lefde Blackstone til d. 14 Febr. 1780 då han, uti sit 56:te år afled. Han begrofs, ef-

ter sin egen föreskrift, uti en graf som han låtit bygga för sig och sin slägt uti S:t Peters Kyrka i Wallingford.

Året efter hans död utgäfvos uti 2 Voll. i Folio hans *Reports of cases determined in the several Courts of Westminster-hall from 1746 to 1779*; en samling af mycken nytta för Ängelska Jurister.

Doctor *Blackstone* var öfvermåttan flitig, och rädd om sin tid. Noggranhet i detta affcende var ock i hans ögon en få nödvändig egenkap, at han ej kunde förmå sig, at tänka rätt väl om en man, som veterligen saknade den.

Få människor hafva njutit en så tidig och verklig ära, som *Blackstone*. Han fick sjelf se, at, i brist af skrifven Lag, Domstolarne rådfrågade hans Commentarier; *) at mången medborgares rätt försvarades med åberopandet af hans satser; at de skickligaste Jurister utgått ifrån hans Schola; och at Lagfarenheten, som före hans tid var nedfunken i barbari och föragt, återtog, igenom hans bemödanden, sit rum ibland vetenskaper. Hans namn blef känt och berömdt i hela den lärda verlden. Alla uplysta nationers Lagstiftare,

*) Af detta verk utkom den 12:te uplagan i London 1793.

re, Statsmän och Jurisconfulter studerade Änglands, med skäl beprifade, Statsförfattning och Criminal rättegång uti hans Skrifter, *) hans fiender, eller rättare de, som ogillade visfa af hans politiska meningar och hans religiösa ifver, vägrade honom likväl icke det främsta rummet bland Änglands lagkloka. *Priestley*, denna hans varma motståndare i frågan om Disfidenternes rättigheter, har med en ädel oväldighet sagt: "Hvar Ängelsman är *D:r* "*Blackstone* förbunden för den möda han använt at göra sit Lands Lagar begrippliga; och filosofen skall tacka honom för det han gjort detta studium lätt och intagande".

*) I synnerhet i den 1:sta och 4:de boken af Commentarierna. Stycken deraf äro öfverfatta på Svenska i någon af Nordencrantz's skrifter.

REGISTER

öfver

Andra Årgången.

N:o 9 & 10.

Sid.

1. Ode til Fru Lenngren, af Gust.
Fr. Gyllenborg. (Poëme). 1.
2. Dröm. (Poëme). 2.
3. Lyckan. Moralisk Saga. (Poëme) 5.
4. Om Spöksfyner och Vidskeppelse. 10.
5. Om Mystiska Ordnar, Svedenbor-
gianisme, m. m. 75.
6. Underfökning af den Frågan: Hu-
ruvida det kunde vara nyttigt
eller icke, at upbringa Svenska
Åkerbruket til en lådan höjd,
at äfven Spannmål skulle kunna
föras til utrikes orter. 85.
7. Recensioner:
 - 12:o Colportören N:o 1 — 5. 97.
 - 14:o Våldet på Belindas Lock. Co-
misk Hjeltedikt af Alexander
Pope. 123.

)

N:o

REGISTER.

N:o 11, 12 & 13.

	sid.
1. Difa. Skaldebrief. Fragment.	1.
2. Herrar Originalerne. Skaldebrief til Rosalie.	22.
3. Pella och Nanny. (Poëme).	32.
4. Ode til Wilhelmine.	35.
5. Om Sveriges Lag.	38.
6. Hvilket är lättare at qvarhålla och befästa allmänna Fördomar, eller at utbreda allmän Uplys- ning?	90.
7. Det verkliga Förbättrings-huset eller Beskrifning öfver Fängelset i Philadelphia.	114.
8. Samtal i de Dödas Rike emellan Voltaire, Fredric II, en mängd Regenter och Stats-Ministrar.	171.
9. Den Girige. Saga. (Poëme).	194.
10. Kärleken och Hymen. (Poëme).	200.

N:o 14 & 15.

1. Elegie. (Poëme).	1.
2. Sjuktrösten. Skaldebrief.	6.
3. Kantiska Philosophiens Hufvud- fatser i afseende på Religion och Samhällsordning.	11.
4. Bio-	

REGISTER

4.	Biographier:	sid.
	a) Samuel Johnson. - -	37.
	b) Athanase Auger. - -	79.
5.	Kärlekens Philosophi. (Poëme).	85.
6.	Bihang. Svar på Anmärkningarne
i Stockholms-Posten N:o 88 &
90 vid en anonym Författares
Svar på Bergsmannens skrift i St.
Posten N:o 40, angående Bruks-
Privilegier, Landtbruk, m. m.	87.

N:o 16 & 17.

1.	Menniskans danande. (Poëme). -	1.
2.	Den nya Kärleken. (Poëme). -	19.
3.	Gifves dygd, eller gifves den
icke? - - - - -	25.
4.	Acteurerne Baron och Garrick. -	52.
5.	Om Hållskjutsen. - - - - -	72.
6.	Om Skjuts-Inrättningen i Sveri-
ge. - - - - -	113.
7.	Underfökning: huruvida de i 13
Cap. i §. Rättegångs-Balken
fastfäldes Jämf emot Domare äf-
ven gälla emot Executorer. (Bref
ifrån Landet). - - - - -	150.
8.	Biographie. Antoine Leonard Tho-
mas. - - - - -	170.

REGISTER.

N:o 18.

	sid.
1. Til Kellgrens Skugga, i anledning af Sången öfver hans Död, och af samma Författare. (Poëme).	1.
2. Skalde-Bref til Fru * *. - - -	3.
3. Bref om Anonymen. - - -	13.
4. Om orfakerne til närvarande tids dyrhet, i synnerhet på Handtverks- och Slöjde-varor, och om Hjelpmedlen däremot. - - -	55.
5. Biographi. William Blackstone. -	75.

1	Om Källans betydelse för undersökningen
2	Om Källans öfverflyttning till den nya platsen
3	Om Källans utlösningskraft
4	Om Källans utlösningskraft i förhållande till den gamla platsen
5	Om Källans utlösningskraft i förhållande till den nya platsen
6	Om Källans utlösningskraft i förhållande till den gamla platsen
7	Om Källans utlösningskraft i förhållande till den nya platsen
8	Om Källans utlösningskraft i förhållande till den gamla platsen
9	Om Källans utlösningskraft i förhållande till den nya platsen
10	Om Källans utlösningskraft i förhållande till den gamla platsen

